

S. 6. 264

Prüfung. 1. Teil.

J. VI, 887.

~~III. 11. J. IV. 10~~

DISSERTATIO PHILOSOPHICA
DE
ORIGINE ESSENTIARVM
QVAM
P R A E S I D E
DN. CHRISTIANO WEBERO
PHILOSOPHIAE PROFESSORE EXTRAORDINARIO
D. IVNII A. MDCCLII
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI
SVBMITTIT
CHRISTIANVS GODOFREDVS BRETH
SCHMIDEBERGA - SILESIVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE
TYPIS IOANNIS FRIDERICI GRVNERTI.

//.

DISSERTATIO PHILOSOPHICA
DE
ORIGINE ESSENTIAE
AUCTORIS
DR. CHRISTIANO WERNIG
PRAESIDIUM
CAROLUS WOODROW

HAJAE MAGDEBURGICAE
IN AEDIBUS UNIVERSITATIS

DISSERTATIO PHILOSOPHICA
DE
ORIGINE ESSENTIARVM.

§. 1.
Dudum inter Philosophos de *Essentiarum origine* disputatum est. *Scholastici* essentiarum necessarias esse iudicarunt, et in eo a vero non abfuerunt. Sed ubi de *princípio realitatis* essentiarum certi quid statuendum erat, in varias iterum abierunt sententias. Essentialia realia esse concesserunt quidem; multi autem illa a DEO prorsus independentia esse arbitrati sunt, propterea quod non-repugnantiam prædicatorum essentialium (v. c. animalitatis et rationalitatis in homine, trianguli et æqualitatis laterum in triangulo æquilatèro), et veritates æternas; (v. c. bis duo sunt quatuor, totum æquale est omnibus partibus suis simul sumtis), sine distincta DEI aut altioris cuiusdam principii cogitatione intelligere iamiam possent. Factum hinc, vt principium realitatis

Sententiæ Philosophorum de origine essentiarum.

4 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

essentiarum a DEO distinctum, eidemque coaeternum et conecessarium admiserint, atque vel in essentiis ipsis idem reponere, adeoque pro singulis essentiis multiplicare, vel extra essentias et DEVM aliud, nescio quod, quaerere coacti sint, ex quo necessitas et aeternitas essentiarum pendeant. Quam quidem sententiam recentiores, utpote DEO indignam et veritati aduersam ex Philosophia expulerunt. Conf. *Bilfingeri* dilucidationes philosophicae §. 19.

§. 2.

Continuatio.

Falleretur autem, qui, reiecta essentiarum a DEO independentia, sententiam expectaret, cui reliqui Philosophi subscriberent omnes. Dic, essentiae rerum a DEO dependent: responde, si placet, quo modo? Concedes sane, animum in varias adhuc abire posse sententias. Abierunt et Philosophi. Quidam enim ab essentia DEI; alii ab eius potentia; alii ab intellectu diuino; pars a sapientia; reliqui periculosissime cum *Cartesio* et *Poireto* a libera DEI voluntate contenderunt essentias rerum esse deriuandas. Vide *Cel. Canzium* ontolog. poem. §. 14.

§. 3.

Causa dissensus indicatur.

Mirabuntur sane tantam Philosophorum discordiam, quos fugit illius causa. Sed ubi sensum quaestionis inquirere incipiant, et dissensionis causam reperiunt, et mirari desinent sententiarum pugnam. Videbunt enim, qui propriis oculis videre consueverunt, quaestionem neque quoad subiectum, neque quoad praedicatum sufficienter a quocunque fuisse determinatam, sed vagam saepenumero *Essentiae*, vagam quoque *originis notionem* relictam fuisse. Quis autem, obsecro, ex vagis notionibus determinatam inferre valet conclusionem?

§. 4.

DE ORIGINE ESSENTIARVM. 5

§. 4.

Quum itaque veram de essentialium origine sententiam inquirere, eandemque sufficienter demonstrare nobis proposuimus; ante omnia distinctas subiecti et praedicati notiones euoluere nos oportet. Quo facto patebit, circa subiectum essentialiam *physicam* a *metaphysica*; et circa praedicatum principium *scendi* a principio *cognoscendi* et *essendi* distinguenda esse. His distinctis, ita existimo, res erit in vado.

Modus
eruendi ve-
ram senten-
tiam.

SCHOL. Operae ne pretium sit, hac de re disputationem instituire, eiusque veritatem subtilius eruere, multi forsitan dubitabunt. Hos autem aliter iudicatuos credimus, cum nexum huius dogmatis cum aliis, tam philosophicis, quam theologicis perspexerint. Coharet dogma de origine essentialium cum *moralitate actionum obiectiua*, fundamento Iurisprudentiae naturalis; cum *doctrina de origine et permissione mali*; cum *summa DEI benignitate*; cum *fiducia in DEVM ponenda*; cum *imputatione malorum actionum*, et permultis aliis, quod vberius patebit ex sequenti tractatione. Coharet etiam cum pluribus doctrinae sanctioris articulis, quos tamen singulos ideo non enumeramus, ne falcem in alienam messem immittere videamur. Conf. Per Ill L. B. de Wolff in Annotationibus metaph. §. 18.

§. 5.

Essentia entis in genere est illud in ente, quod rationem metaphysicam reliquorum omnium, quae enti competunt, continet.

Essentia entis
quid?

SCHOL. Exhibemus hic essentialiae entis notionem generalem, cui subsequens tractatio maximam partem superstruenda est. Vtile igitur pariter ac necessarium erit, paullo vberius eandem illustrare, atque conuenientiam illius cum aliorum Philosophorum definitionibus demonstrare. Ad tria momenta reuocabimus, quae illustrationis gratia adponenda iudicamus, propterea quod tres potissimum in notione *secerni* possunt characteres. *Primo* dicimus essentialiam in genere esse *aliquid in ente*. Vnus loquendi

A 3

hunc

6 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

hunc characterem necessario requirit. Noti sunt canones: omne ens habet essentiam, it. essentiae rerum sunt incommunicabiles, e quibus, vt veris suppositis, facile patet, terminum essentia eiusmodi quid denotare apud Philosophos, quod in ente ipso est. Immo si non admittere quis vellet hunc characterem, admittere deberet, DEVM esse essentiam omnium entium, quippe qui certe rationem metaphysicam omnium entium continet. Forent itaque omnia entia adfectiones DEI; et sic prolaberemur, si non in totum, saltem ex parte, in Spinozismum, errorem crassissimum dudumque exploratum. Non itaque sine ratione hunc characterem adposuimus. Deinde dicimus, essentiam esse eiusmodi quid in ente, quod *rationem metaphysicam reliquorum* continet. Huius characteris ope essentiam ab attributis entis distinguimus. Nimirum constat rationem duplicis esse generis. Determinat scilicet vel cognitionem de ente, vel aliquid in ente ipso. Prior *ratio cognoscendi, analytica* it. *logica*; posterior *ratio metaphysica* s. *determinans in specie* vocatur. Ita e. g. principium contradictionis continet rationem cognoscendi reliquas veritates, quia ex illo reliquae veritates cognoscuntur, sed non determinat ipsa entia, de quibus illius ope cognitio acquiritur. Sed vis entis est principium actionum illius, et determinat ipsas actiones, quippe quae per vim entis producuntur. Haec ergo continet rationem metaphysicam s. determinantem actionum entis. Dum itaque essentiam entis rationem metaphysicam reliquorum omnium continere dicimus, eo ipso statuimus, non omne illud in ente, quod rationem quandam reliquorum omnium continet, esse essentiam, nisi ratio, quam continet, sit metaphysica. Alias attributum proprium quoduis foret essentia entis. Est enim aliquid in ente, continet quoque rationem quandam reliquorum omnium, nimirum rationem cognoscendi, quia reliqua omnia ex illo cognosci possunt. Nemo tamen attributa propria ab essentia ipsa non distinguit. Vnde ratio, quam essentia entis continet de reliquis, metaphysica esse debet. Non tamen determinamus, vtrum ratio haec sufficiens semper esse debeat, an etiam pro quibusdam adfectionibus entis insufficientis tantum in essentia entis deprehendi possit? vltimum enim de modis

dis entis scimus, quorum ratio sufficiens, si quoad existentiam spectantur, non in sola essentia, sed simul in circumstantiis entis quaerenda est. Tandem dicimus, essentiam entis continere rationem omnium, quae enti competunt, pro quo alii, quae enti insunt. Sed sic definitionem iusto arctiorem efficiunt. Dantur enim adfectiones externae, quae enti non insunt, sed competunt; quarum tamen nihilo secius ratio quaedam metaphysica in essentia deprehenditur. Patet ergo, nos non sine ratione essentiae notionem formasse ita, prout in sypho eandem exhibuimus. Iam dicta exemplo illustrabimus ab homine desumpto. Vnionem animae rationalis cum corpore organico ex terra desumpto essentiam hominis constituere satis notum est. Sed anima rationalis et corpus organicum ex tellure sunt in homine: continent quoque rationem reliquorum omnium, quae homini competunt, non solum cognoscendi, sed etiam determinantem s. metaphysicam, quia omnes operationes reliquaeque hominis adfectiones exinde concipiuntur et determinantur. Ob id ipsum autem in illis essentia hominis ponitur.

§. 6.

Facile nunc erit consensus nostrae cum aliorum definitionibus de essentia manifestare. Philosophus, qui primo loco nominandus est, Per-III. L. B. de Wolff Ontolog. lat. §. 168. essentiam entis definit per *id, quod primum de ente concipitur, et in quo ratio continetur sufficiens, cur cetera vel actu insint, vel inesse possint*, atque §. 169. conformitatem huius cum aliorum Philosophorum notione ostendit. Simili modo Summe vener. Schubert Instit. metaph. §. 124. explicuit essentiam. Iam si essentia primum de ente concipitur, debet etiam aliquid esse, quod in ente est: et si in illa ratio continetur, cur cetera vel actu insint, vel inesse possint, ratio haec non potest esse analytica, sed determinans et metaphysica esse debet. Patet hinc notionum conuenientia. Conuenit etiam Ill. Darjesii notio essentiae cum nostra, quam in Ele-

Conuenientia nostrae cum aliorum notionibus ostenditur.

8 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

Elementis metaph. §. 15. Philosoph. prim. suppeditat: qui cogitabile ponit, primo loco in illo ponere debet, per quod est illud cogitabile. Et haec est definitio essentiae. Hinc essentia iterum est aliquid in cogitabili, quod rationem metaphysicam reliquorum, quae cogitabili competunt, continet. Illud saltim discriminis nostram inter atque Ill. *Darjesii* notionem intercedit, quod nos loquamur de essentia entis, ille vero essentiam cogitabilis (quod commune est de ente et non -ente); explicuerit, adeoque generaliore notionem suppeditauerit.

SCHOL. Paret ex dictis, cur essentia ab aliis *conceptus constitutivus*, *conceptus primus adaequatus*, *forma*, *ratio formalis*, *quidditas*, *formale totius* vocetur. Vocatur etiam a quibusdam *substantia*, *it. natura*; sed minus adcurate. Quamvis enim Scholastici naturam et substantiam cum essentia confuderint, et *Franciscus Suarez*, e Societate Iesu, *Metaphysicorum Patriarcha* dictus, essentiam eandem esse cum natura rei auctoritate *Aristotelis* et *D. Thomae* probet, atque *Carvesius*, Principiis philosophiae P. I. §. 53. Scholasticorum sententiam retineat; illud tamen ob defectum notionum distinctarum factum esse ostendit *Per-III. L. B. de Wolff* l. c. §. 169. Patebit autem ex subsequenti, quale inter essentiam atque naturam intercedat discrimen.

§. 7.

Essentia entis varia continet, quae indicare debet, essentiam expliciturus.

Evoluta generali essentiae notione consecutaria quaedam generalia exinde deducemus, priusquam notionem specialiter determinamus, quae ad scopum nostrum faciunt.

1) *Essentia entis varia continere debet.* Continet enim rationem metaphysicam reliquorum omnium, quae enti competunt (§. 5.). E. variorum rationem continet. Iam diuersorum ratio non in perfecte eodem et incomplexo apprehenditur (per vulg. Ontol.): E. essentia debet esse notio complexa, seu varia continere debet. Vocantur haec

DE ORIGINE ESSENTIARVM. 9

haec varia *essentialia* s. *constitutiva* entis: et quidem *reciproca*, si omnia simul sumta cogitantur; *non reciproca* s. communia, si vnum vel aliquot, non omnia sumuntur. Priora exhibent *conceptum primum adaequatum*: posteriora *conceptum primum sed inadaequatum*.

SCHOL. Ita *essentia hominis* compleditur animam rationalem et corpus organicum priori iunctum, tanquam partes *essentiales* s. *constitutivas*. Similiter anima rationalis est ens clare atque distincte sibi aliquid representans secundum corpus organicum. Huius *essentialia* sunt 1) Ens 2) clare atque distincte representans 3) secundum corpus organicum.

II) *Hinc essentiam cuiusdam expliciturus, essentialia s. constitutiva illius indicare debet*. Quod duplici modo fieri potest. Vel enim singula *essentialia* enumerare potest, vel notionem communem, ex qua singula deduci possunt, suppeditare. Vtroque casu *essentiam* explicuisse dicitur. Hinc *tam complexus essentialium, quam conceptus primus, ex quo essentialia deduci possunt, essentia salutarur*.

SCHOL. Ultima propositio non est nullius momenti. Scripta Philosophorum perlustrantes inuenient, *essentiam* vnius eisdemque rei a variis saepenumero varie explicitam fuisse. Videntur hinc Philosophi in explicanda cuiusdam rei *essentia* discordes, vel, quod peius est; vni rei plures tribuere *essentias*. Remoueri potest hoc dubium ope vltimae propositionis. Quamquam enim non negandum sit, interdum a vero aberrasse Philosophos *essentiam* rei determinaturos; id tamen semper factum esse, vbi discordes videntur, merito negamus. Inuenimus enim saepenumero, hunc singula *essentialia* rei sigillatim enumerasse; alium conceptum saltem primum suppeditasse, ex quo singula *essentialia* deduci possunt; hincque verbis tantum, non re ipsa discrepare. Rem exemplis illustrabimus. Per-III. E. B. de Wolff in Compendio Metaph. §. 1069. *essentiam DEI* explicat, quod sit *ens omnes possibiles mundos distinctissime sibi simul repraesentans*. Contra hanc definitionem alios saluam mouisse notum est.

B

Aliam

10 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

Aliam memoriae mandauerant essentiae DEI explicationem, nimirum quod sit *substantia tribus infinitis personis subsistens*. Sed sufficienti ingenio metaphysico destituti notiones has conciliare non valebant, vut in re ipsa conueniant. Hinc, seposito veritatis amore, egregiam Per-III. *Wolffii* notionem odiosis onerarunt consequentis, non attendentes ad demonstrationem, per quam notio inuenta erat. Tenendum autem, notionem hanc exhibere primum conceptum formalem, ex quo essentialia omnia de iuri possunt a principiorum gnaro, quod re ipsa etiam monuit Per-III. *Wolffius*: alteram autem singula exhibere constitutiva s. essentialia DEI hincque vtramque esse essentiae DEI explicationem. Dabimus aliud exemplum rei aliquantis per difficilis, magni tamen momenti, illustrandae gratia. Essentiam libertatis animae nostrae Per-III. L. B. de *Wolff* compend. metaph. §. 519. explicat per facultatem animae ex pluribus possibilibus sponte sumendi, quod maxime placet. Hinc tria requirit ad libertatem constitutiva: contingentiam, spontaneitatem et intelligentiam actuum. Alii libertatem in spontaneitate intellectuali ponunt. Videntur hinc Philosophi in explicanda essentia libertatis dissentire. Sed videntur saltem, reuera non dissentire. Ille enim singula libertatis constitutiva sigillatim enumerat; hi spontaneitatem stricte sumunt pro arbitrio: quo casu contingentiam actuum iam inuoluit. Exhibent itaque conceptum primum, ex quo essentialia singula deduci possunt,

§. 8.

Essentia reliqua omnia determinat, ipsa vero a nullo alio in ente determinatur.

III) *Essentia entis reliqua omnia, quae enti competunt, determinat, ipsa vero a nullo alio in ente determinatur.* Continet enim rationem metaphysicam reliquorum omnium, quae enti competunt (§. 5.). Ratio metaphysica autem de ente ipso aliquid determinat (§. cit. Schol.). Ergo essentia entis reliqua omnia, quae enti competunt, determinat. Ponamus autem essentiam ab aliquo, quod in ente est, determinari: ergo istud contineret rationem metaphysicam de essentia; consequenter essentia foret hoc

DE ORIGINE ESSENTIARVM. II

hoc modo ratiocinatum alterius. Sed impossibile est, ut idem simul sit ratio metaphysica alterius, et eius rationatum (per princ. contrad.). Hinc essentia a nullo alio in ente determinatur.

SCHOL. Cognosci quidem potest essentia ex alio in ente, nimirum ex attributis, adeoque *logice* in cogitationibus nostris, seu, ut alii loquuntur, in signo rationis essentiae notio determinari potest per notionem attributi proprii, non autem *metaphysice* s. in re ipsa essentia per attributum proprium determinatur, sed potius attributum in re ipsa per essentiam determinatur. Hinc attributum proprium continet quidem rationem cognoscendi essentiae, non autem metaphysicam, s. determinantem. Essentia aut. m tam rationem cognoscendi, quam determinantem de attributis continet.

§. 9.

IV) *Essentialia entis non per se inuicem determinantur.* Essentialia non per se inuicem determinantur. Etenim essentialia simul sumpta essentiam entis constituunt (§. 7. prop. I.): haec autem est primum, quod de ente concipitur (§. 6.): E. essentialia simul sumpta primum de ente concipiuntur. Iam, si ponas vnum per alterum determinari, vnum altero prius cogitari deberet; consequenter simul sumpta non possent esse primum, quod de ente concipitur: quod cum sit absurdum, patet, essentialia entis non per se inuicem determinari.

COR. 1. Hinc vnum essentialiale ex altero non potest concipi atque deduci e. g. essentialia libertatis sunt contingentia, spontaneitas et intelligentia actuum. Sed vnum alterum non determinat, nec potest ex vno alterum concipi et deduci.

COR. 2. Porro vnum essentialium alterum non inuoluit. Hinc non sunt sibi inuicem subordinata, sed coordinatas ideas constituunt.

§. 10.

V) *Essentialia entis sunt ideae disparatae.* Sunt enim Essentialia sunt ideae disparatae. ideae coordinatae (§. 9. Cor. 2.). Ideae coordinatae autem

12 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

tem vel sunt disparatae, vel oppositae, h. e. vel possunt adhuc in vno subiecto simul esse, vel non (per Log.). Ergo essentialia entis vel disparatae, vel oppositae ideae esse debent. Sed oppositae esse nequeunt, propterea, quod simul sumta totam essentiam constituunt, adeoque simul in vno subiecto esse possunt (§. 7. prop. I.). E. debent esse ideae disparatae.

COROLL. Absonum itaque est essentiam enti tribuere, cuius constitutiva sibi contradicunt.

SCHOL. Ita errarunt veteres nonnulli, qui DEVM vt animam mundi fixisse dicuntur ita, vt DEVS et mundus sit magnum aliquod animal, et mundus DEO sit, quod corpus animae. Conf. B. *Bilfinger* in dilucidat. philos. §. 421. Eandem censuram merentur *Newtoniani*, qui spatium infinitum sensorium DEI esse putarunt, et deinde etiam pro attributo diuino habuerunt. Fingunt enim sibi essentiam de DEO, cuius essentialia contradictionem inuoluunt.

§. II.

Essentialia
non habent
rationem in-
trinsecam.

VI) *Non datur ratio intrinseca, cur essentialia enti insint.* Etenim essentialia a nullo alio in ente determinantur (§. 8.), nec vnum alterum determinat (§. 9.): E. essentialia neque in alio quodam, quod praeter essentiam enti competit, (adfectionibus), neque vnum essentialium in altero rationem habent, cur enti insint; consequenter plane non datur ratio intrinseca, cur essentialia enti competant.

SCHOL. Loquimur de ratione, ob quam essentialia enti insint, adeoque de ratione determinante s. metaphisica; non autem de analytica s. logica. Hanc enim esse in attributis ostendimus iam (§. 8. Schol.). Porro notandum, sermoem esse tantum de ratione *intrinseca*, non autem de *extrinseca*. Hanc dari posse mox ostendemus. Non itaque hac propositione illorum Philosophorum sententiam adprobamus, qui essentiam rationem metaphisicam plane nullam habere statuunt,

§. 12.

§. 17.

VII) *Ratio, cur essentialia simul enti inesse possint, in ipsis essentialibus deprehenditur.* Essentialia enim simul enti inesse possunt, quia non sunt opposita, sed disparata (§. 10.): hinc quia vnum essentialium non inuoluit alterius negationem (per def. oppos.). Ex quo igitur concipi potest, quod essentialium vnum alterius negationem non inuoluat, illud etiam est ratio, ob quam essentialia enti simul inesse possint (per def. rationis). Iam hoc, quod essentialium vnum negationem alterius non inuoluat, ab essentialibus ipsis dependet, nimirum ex illorum notionibus concipiendum est: E. ratio, cur essentialia simul enti inesse possint, in ipsis essentialibus deprehenditur.

Ratio com-
possibilitatis
essentialium
in ipsis depre-
henditur.

COR. 1. Hinc essentialia habent rationem compossibilitatis in se ipsis.

COR. 2. Si essentialia entis in totum essent diuersa, tunc etiam non possent simul enti inesse, sed forent opposita. Hinc *ratio compossibilitatis essentialium in eo ponenda est, quod non sint in totum diuersa; adeoque in eo, quod habeant notionem quandam communem.*

SCHOL. Si itaque essentia rerum complete cognoscere possemus, tunc certe etiam notionem illam, quam essentialia communem habent, perspicere atque detegere possemus. Sed ob limites intellectus nostri raro adeo profundam essentiae cognitionem acquirere nobis datur. Cuius quidem ratio exinde patet specialis: communis notio per abstractionem inuenienda est. Haec requirit, vt ideas distinctas de inferioribus formemus, illas inuicem comparemus, quo conuenientia et disconuenientia adpareat, atque missis iis, quibus disconueniunt inferiora, communia retineamus (per Log.). At non semper adparet statim conuenientia quaedam inferiorum, etiam si ideas distinctas illorum formauerimus: hinc hoc casu necesse est, vt notas ingredientibus idearum iterum resoluamus in suos caracte-

14 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

res, hocque negotium tamdiu continuemus, donec in characteribus euolutis aliqua adpareat conuenientia, quae deinde fit notio communis inferiorum, a quibus abstractio facta est. Hinc saepe necesse est, ut analysin idearum per plures gradus instituamus, antequam idea communis adparet. Idem accidit notionem essentialium entis cuiusdam communem inuenturo. Sed quoniam cognitio nostra ultimato in eiusmodi notas resoluitur, de quibus non nisi ideas confusas habemus, atque numerus terminorum et vocum finitus saepe impedimento est, quo minus ideas mente conceptas exprimere queamus; hinc fit, ut analysin idearum non continuare queamus, vsque dum ad incomplexas ideas veniamus, sed in ideis complexis subsistere debemus. Qua re etiam fieri potest, ut in analysi essentialium subsistere cogamur, antequam ad illos characteres veniamus, quos essentialia communes habent. Hoc casu itaque notionem essentialium communem perspicere nobis non datur. Ab ignorantia sua autem desumeret argumentum, qui ideo negaret essentialia habere notionem quandam communem, quia ipse nullam conuenientiam perspicere potest, quod per demonstrationem nostram, qua propositionem a priore corroborauimus, refellitur. Iam etiam exemplo illustrabimus propositionem a priore demonstratam. Si sumis *sensationem*, illa est cogitatio praesentis. Habet itaque duo constitutiva s. essentialia 1) *cogitationem* 2) *rem praesentem*. Sed ubi hic est notio communis? Inuenitur ex analysi idearum. *Praesens* nobis est, quod in nos agit: *agit in nos*, quod mutationes in nobis producit: *producit in nobis mutationes*, quod variationem interiorum inferit. Euolue nunc cogitationis ideam. *Cogitatio* est perceptio cum apperceptione coniuncta: *perceptio* est repraesentatio: *repraesentatio*, expressio variorum alicuius in aliqua re. Expressio variorum alicuius in aliqua re autem variationem interiorum quoque inferit. En! communem essentialium notionem; quod variationem interiorum inferit. Pater autem ex hoc exemplo difficultatem esse viam inueniendi communem essentialium notionem; hinc non mirum, quod saepissime nos fugiat illa notio, vtr essentialiam rei cognoscamus.

§. 13.

Hactenus essentiam entis in genere considerauimus. Restat, vt nunc specialiter notionem determinemus. Videamus igitur, quae in generali notione adhuc determinari possint? Essentia erat illud in ente, quod rationem metaphysicam reliquorum omnium, quae enti competunt, continet. Ens autem vel est ens per se s. substantiue tale, vel non per se tale. Si prius; oritur *essentia entis in specie*: sin posterior; *essentia analogice talis*.

Notio essentia specialiter determinatur.

SCHOL. Nimirum ens late pro omni possibili sumitur, atque tunc, sicuti possibile, diuiditur in substantiue, adiectiue et relatiue tale. Cum autem possibilia adiectiue talia sint determinationes intrinsecae; relatiue talia, determinationes extrinsecae substantiue talium. Hinc stricte possibile substantiue tale vocatur ens; adiectiue tale et relatiue tale autem tunc dicuntur determinationes entis intrinsecae et extrinsecae. Ita etiam essentia stricte de ente substantiue tali dicitur, et est illud in ente substantiue tali, quod rationem metaphysicam reliquorum omnium continet. Atque tunc adiectiue talia, si consequutiua sunt, vocantur *adfectiones internae*; relatiue talia, *adfectiones externae* entis stricte dicti. Quoniam autem tam in ente adiectiue, quam relatiue tali iterum primum aliquod cogitari potest, quod reliquorum omnium, quae illis competunt, rationem continet metaphysicam: hinc etiam illis entibus analogice essentia tribuitur. Ita e. g. eruditioni, virtuti; similitudini, auaritia, honori etc. essentia tribuitur, analogice quidem.

§. 14.

Essentiam in specie sic dictam quod attinet, illa duplicis generis adhuc esse potest. Continet rationem metaphysicam reliquorum omnium, quae enti stricte dicto competunt, iam ens illud vel est possibile tantum, vel etiam existens: Priori casu oritur *essentia metaphysica*; posteriori, *essentia physica*. Essentia metaphysica ergo est primum in ente possibili, quod rationem metaphysicam reliquo-

Essentia metaphysica et physica quid?

16 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

reliquorum omnium continet: essentia physica autem est primum in ente existente, quod rationem metaphysicam reliquorum omnium continet. Qui de essentia simpliciter loquuntur, metaphysicam subintelligunt.

SCHOL. Divisionis essentiae in metaphysicam et physicam auctor est Cel. *Canzius* ontolog. polem. §. 47. et 48. Vfus illius insignis est in controuersis, de necessitate et origine essentiarum motis decidendis. Quem quidem in finem eandem adducere debuimus. Studio tamen generalem essentiae notionem (§. V.) praemisimus, atque, conformitate illius cum aliorum notionibus ostensa (§. VI.), speciales has regulis methodi conuenienter deduximus. Ita enim Lectores Philosophi ad euolutionem attenti statim perscipiunt, quod essentia in metaphysicam et physicam diuidi possit. Videamus nunc, quid de speciebus istis statuendum sit?

§. 15.

Essentia metaphysica est possibilitas interna entis; physica autem existentia illius. Essentia enim metaphysica est primum in ente possibili, quod rationem metaphysicam reliquorum omnium continet; physica autem primum in ente existente, quod rationem metaphysicam reliquorum omnium continet (§. 14.). Iam in ente possibili nihil prius possibilitate interna eius, et in ente existente, qua tali, nihil prius, quam existentia illius cogitari potest. E. essentia metaphysica est possibilitas interna entis; physica autem existentia entis.

SCHOL. Ita si hominem cogitas, essentia illius consistit in anima rationalis enim et corpus organicum ex terra desumpto. Anima rationalis enim et corpus organicum ex terra sunt ea, quae primum in homine cogitari debent, et quae reliquorum omnium, quae homini competunt, (sive ut possibilis, sive ut actualis) rationem continent. Si itaque hominem ut possibilem cogitas, fit possibilis, quia non repugnat animam rationalem vni cum corpore organico ex terra desumpto. Haec possibilitas interna

DE ORIGINE ESSENTIARVM. 17

interna igitur est essentia metaphysica hominis. Quodsi vero hominem ut existentem consideras, sic existens, si anima rationalis actu cum corpore organico ex terra unitur. Unio haec actualis ergo constituit existentiam hominis, et est essentia illius physica.

§. 16.

De essentia metaphysica itaque patent nunc canones metaphysicorum:

Consectaria
de essentia
metaphysica.

- I) Per essentiam ens possibile est.
 - II) Per essentiam ens accipit realitatem, quidditatem s. esse suum.
 - III) Essentiam entis intelligit, qui possibilitatem eius intrinsecam agnoscit.
 - IV) Essentiam entis intelligimus, quam primum modum, quo fieri potest, intelligimus.
 - V) Essentiam entis intelligit, qui entis definitionem geneticam perspicit. Videatur Per-III. L. B. de Wolff Ontol. lat. §. 153. sqq.
- COR. Possibile consistit in non-repugnantia idearum. Cum igitur essentia metaphysica sit possibilitas entis intrinseca (§. 15): hinc consistit in illa praedicatorum non-repugnantia s. harmonia, quae rem cognitivo primo omnium obuersari debet. Quae est definitio cel. Canzii, quam §. 47. l. c. exhibet.

§. 17.

Essentiae rerum metaphysicae sunt absolute necessariae. Absolute necessarium est, quod per se h. e. perens, quantum ens est, determinatur. Iam essentia metaphysica consistit in non-repugnantia essentialium (§. 16. Cor. coll. §. 7. prop. 1.): Per quod ergo non-repugnantia essentialium determinatur, per idem etiam determinatur essentia metaphysica. Non-repugnantia autem essentialium per ipsa determinatur essentialia (§. 12.): ergo et essentia metaphysica per essentialia sua, hinc per se ipsam determinatur; consequenter est absolute necessaria.

Essentiae me-
taphysicae
sunt absolute
necessariae.

C

COR.

18 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

COR. Absolute necessarium est absolute immutabile et aeternum: *hinc essentiae rerum metaphysicae sunt absolute immutabiles et aeternae.*

§. 13.

quod alio modo demonstratur.

Eadem propositio etiam sequenti argumento corroborari poterit: Necessarium etiam dicitur, de quo oppositum non potest praedicari, s. cuius oppositum est impossibile: absolute necessarium, de quo oppositum absolute praedicari nequit, s. cuius oppositum in se vel absolute impossibile est. Iam essentia metaphysica est possibilitas entis interna (§. 15.): hinc oppositum illius est impossibilitas interna, atque proinde absoluta: E. oppositum essentiae metaphysicae entis est absolute impossibile: consequenter ipsa essentia metaphysica absolute necessaria.

Vfus huius dogmatis ostenditur.

SCHOL. Patet ergo doctrinam *scholasticorum* de necessitate essentiarum (puto metaphysicarum), idearum ac in iis contentarum veritatum vniuersalium, veritati esse consentaneam. Probe notandum est hoc principium. Illo enim ad refutandos errores de essentiarum origine nobis opus est, ceu mox patebit. Ope illius difficultates quoque remouentur, quibus alias premitur *doctrina de origine & permissione mali*, quod prolixè ostendit Per-III. L. B. de Wolff P. II. Theol. nat. §. 282. seqq. Imo nulla prorsus scientia possibilis foret, nisi essentiae rerum metaphysicae absolute necessariae et immutabiles essent; quod quidem facile ostendi potest. Scientiae inde possibiles sunt, quod veritates demonstrari possunt. Demonstrationes definitionibus rerum superstruuntur, hae autem ab essentia rerum desumuntur (sive immediate sive mediate, si attributum proprium continent.). Quodsi igitur essentiae rerum metaphysicae non essent necessariae, forent mutabiles: forent ergo et definitiones rerum mutabiles; consequenter oppositum de illis adhuc praedicari posset. Quid inde? etiam propositionum omnium, quae ex definitionibus demonstrantur, oppositum praedicari posset. Nihil adeo certum: demonstratio nulla certa: nulla ergo daretur scientia. Idem etiam exinde confirmatur, quia absque necessitate

DE ORIGINE ESSENTIARVM. 19

cessitate essentiarum non daretur certus concludendi modus, quo veritates a priori inueniri possent. Concludimus enim vel a superiore idea ad inferiores, vel ab inferioribus ad superiores, vel ab vna inferiori ad alteram inferiorem. Iam pone, essentias esse mutabiles; erunt etiam genera et species mutabiles ideae, quippe quae similitudinem essentiae exprimunt: consequenter non certo a genere ad species, a speciebus ad genus, ab vna conspecie ad alteram valerent conclusiones, quippe oppositum semper de illis locum inuenire possit. Nullus itaque concludendi modus foret certus: nulla iterum demonstratio certa: nulla quoque daretur scientia. En! quaenam absurda concedere debeas, si necessitatem essentiarum in dubium vocas.

SCHOL. 2. Mirum hinc vtiq; videri potest, qui fieri poterit, vt Philosophi alias doctissimi contrariam sententiam admiserint, cum tot absurda eandem comitentur. Sed hic ea tenenda sunt, quae de consequentiis in Logica docentur, absurda quae ex sententia cuiusdam etiam per legitimam consequentiam deducuntur, non semper praenisa esse ab auctore sententiarum. Sane saepe alias mutasset sententiam suam. Deinde, etiamsi quaedam absurda praenisa fuerint ab auctore quodam, ob merum tamen, quod maiora cum contraria admitenda essent absurda sententia, saepe a priore sententia recedere non est ausus. Idem illis accidisse constat, qui doctrinam de necessitate essentiarum impugnant. Quidam enim cum *Poireto* veriti sunt, ne hoc dogmate *absoluta rerum omnium necessitas*, hincque *fatum* introduceretur, atque *DEO omnis in creando et gubernando mundo libertas auferatur*. Imo putarunt per dogma hoc, vt vocant, ideiticum, attributa Dei omnia euerti. Vid. b. *Bisfinger* l. c. §. 27. 29. Vnde aliam excogitandam censuerunt sententiam. Sed salua res est. Non sequuntur absurda haec ex dogmate nostro. Confunditur metaphysica essentia cum physica. Videamus ergo quid de physica essentia statuendum sit, quo obiectiones remouere queamus.

Essentia phy-
sica est meta-
physica essen-
tia existens.

Essentia physica est metaphysica essentia existens. Essentia physica enim est existentia entis (§. 15.); adeoque complementum possibilitatis illius (per def. existentiae). Iam complementum possibilitatis tale tantum esse potest, quale possibilitas admittit. Hinc essentia physica talis esse debet, qualem possibilitas entis interna admittit. Possibilitas autem interna est essentia metaphysica entis (§. 15.). E. essentia physica talis esse debet, qualem admittit essentia metaphysica: consequenter est metaphysica essentia existens.

COR. 1. Cum vis sit principium determinationum actualium entis; vis est aliquid in ente existente, quod rationem metaphysicam reliquorum omnium continet. Hinc *vis est essentia entis physica.*

COR. 2. Vis entis per essentiam illius (metaphysicam) determinata est natura entis. Hinc *essentia physica entis est natura illius.*

SCHOL. Sic patet, quale discrimen essentiam inter et naturam entis intercedat, quod *Scholastici* et *Cartesius* distincte explicare non poterant. (conf. §. 6. Schol.). Coincidit natura entis cum essentia physica illius, non autem cum essentia metaphysica. Interim cum essentia physica sit metaphysica essentia existens, etiam natura est essentia metaphysica existens; adeoque naturae notio essentiae metaphysicae agnata quidem est, sed praeter metaphysicam essentiam adhuc existentiam entis complectitur. Idem sane voluit *Claubergius* in *Metaphysica* de ente §. 56. licet non satis distincte mentem suam exprimere potuerit. *Ex omnibus*, inquit, *quae rei alicui attribuuntur, unum solum considerare tanquam primum, praecipuum, et intimum rei, quod reliqua quodammodo complectitur, aut certe eorum omnium quasi radix et fundamentum est: hoc ipsum vocamus rei ESSENTIAM* (puta metaphysicam, vid. §. 14. in fine), *et cum respectu ad proprietates et operationes inde promanantes* (i. e. quoad existens).

DE ORIGINE ESSENTIARVM. 21

existentiam et vim consideratum) etiam NATVRAM dicimus.
Conf. quae §. 6. Schol. monuimus.

§. 20.

Essentia physica entis primi ordinis est absolute necessaria; Essentia physica entis primi ordinis et secundi ordinis consideratur.
entium secundi ordinis non item. Ens primi ordinis dicitur ens substantiue tale, cuius possibilitas existentiam simul inuoluit. (vid. cel. Canzius l. c. §. 14.): E. essentia metaphysica illius iam inuoluit essentiam physicam (§. 15.). Iam essentia metaphysica est absolute necessaria (§. 17.): E. essentia physica entis primi ordinis est absolute necessaria. q. e. p.

Ens secundi ordinis autem est ens substantiue tale, cuius possibilitas nondum inuoluit existentiam (vid. Canzius l. c.): Ergo essentia physica illius nondum per existentiam metaphysicam determinatur (§. 15.). Quam obrem, cum per essentiam metaphysicam ens fiat possibile, et esse suum accipiat (§. 16.); essentia physica entis secundi ordinis non determinatur per ens, quatenus est ens. Absolute necessarium autem per ens, quatenus ens est, determinatur (§. 17.), ergo essentia physica entis secundi ordinis non est absolute necessaria. q. e. a.

COR. 1. Ens primi ordinis ergo existit absolute necessario; imo absque existentia non est possibile: ens secundi ordinis vero non existit absolute necessario, sed contingenter: hinc sine existentia cogitari potest, vt mere possibile.

COR. 2. Existentia entis primi ordinis est immutabilis et aeterna (17 Cor.). E. neque ortum neque interitum habere potest. Contra existentia entis secundi ordinis est mutabilis: hinc eandem amittere et interire potest.

COR. 3. Porro, quia ens secundi ordinis non absolute necessario existit, hinc existentiam suam non habet a se ipso (§. 17.). Si itaque existit, existentiam ab alio accepisse necesse est.

SCHOL. De ente primi ordinis ergo constat, quod a se ipso existat et sit ens aeternum. Facile etiam constat, quod sit

C 3

ens

22 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

ens ab omnibus aliis independens et infinitum. Quae cum sint attributa, quae DEO tribuuntur: patet, DEVM esse ens primi ordinis. Res creatae autem, quia existentiam a DEO acceperunt, sunt entia secundi ordinis. Sed ob id ipsum non existunt absolute necessario. Possunt interire, immo statim interirent, nisi DEVS illas conseruaret. Iam principia sufficientia habemus, ex quibus dubiis contra necessitatem essentiarum metaphysicarum motis obuam ire possumus. Fiat id breuiter ante, quam principia ad ortum essentiarum adplicamus, ne lectores circa adplicationem principiorum haereant.

§. 21.

Dubium primum contra necessitatem essentiarum remouetur.

Necessitas essentiarum metaphysicarum non infert necessitatem existentiae in entibus secundi ordinis. Quod enim necessitatem existentiae inferre debet, per idem existentiam debet determinari (p. def. necess.). Iam essentia metaphysica entium secundi ordinis existentiam illorum non determinat (per dem. § 20.) Ergo non inferre potest necessitatem existentiae. Licet ergo essentiae metaphysicae entium secundi ordinis sint absolute necessariae (§. 17.), ob id ipsum tamen non infertur necessitas existentiae, sed existentia illorum est et manet contingens (§ 20.).

SCHOL. I. Inde primum remouetur dubium, ac si per dogma ideisticum (ita dogma de necessitate essentiarum metaphysicarum vocare mos est) absoluta omnium rerum necessitas introduceretur. Introducitur necessitas possibilium; non existentium (§. 15.). Interim ita ratiocinantur dissentientes: *Existentia rei talis est, qualem esse essentia (nimirum metaphysica) permittit. Atqui essentia est necessaria: Ergo et existentia. Vel ita: Nulla existentia aliter se habere potest, quam essentia permittit, cuius est complementum. Atqui essentia necessario talis est. Ergo et existentia.* Sed concedo maiorem, immo ipse eandem demonstrari (§. 19.); nego consequentiam. Essentia est necessaria: ergo existentia talis esse debet, qualem essentia necessaria permittit. Demonstrat ergo, essentiam necessariam non permittere existentiam

tiam contingentem, tunc victas dabo manus. Sed contrarium demonstrari in ipso §pho. Differunt hæc: existentia talis esse debet, qualem essentia permittit; et, existentia talis esse debet, qualis est essentia. Essentia, tanquam possibilitas interna non est nisi in mente repræsentante. Num existentia talis quoque est? erunt itaque omnia existentia non nisi in mente repræsentante. Simili modo refutatur et hoc dissentientium ratiocinium: *Aut accedens ad essentiam existentia essentiae necessitatem aufert, aut non. Si aufert; tum existentia essentiam mutat, nec complet, quod est contra definitionem existentiae. Si non aufert, tum ens existens omne necessarium manet.* Sed negatur iterum consequentia. Existentia necessitatem essentiae non aufert, nec mutat eandem, sed exinde non sequitur: ergo etiam ens, qua existens, fit necessarium. Conclude porius: ergo ens, qua possibile s. quoad essentiam metaphysicam manet necessarium, licet existentia contingenter accesserit. Sic e. g. necessario possibile est, me scribere posse has litteras. Num ideo ex necessitate eandem actu scribo? minime!

SCHOL. 2. Apogogice quoque demonstrari potest, quod necessitas essentiarum metaphysicarum non inferat necessitatem existentiae in entibus secundi ordinis. Si enim hoc ponas, adfirmare simul debes, quod necessitas possibilium extrinsecorum inferat existentiam necessariam. Hinc possibilia intrinsecus talia etiam necessario existerent. Nihil itaque foret intrinsecus possibile, nisi quod existeret. Atqui hoc est absurdum. Plures mundi intrinsece adhuc sunt possibiles, praeter optimum, qui existit; ideo tamen non existunt. Equidem non fugit me controuersia hac de re agitata. *Hobbesius, Abelardus, Wicelcius*, alii, actualia possibilibus coextenderunt, nihil possibile admitentes, nisi actuale. Sed nolo sententiam hanc dudum a *Leibnitio* in Theodicaea §. 168 — 174. refutatam denuo refutare. Vide etiam b. *Bisfingeri* dilucidat. philof. §. 34 — 42.

§. 22.

Necessitas essentiarum metaphysicarum non introducit factum. Fatum enim est necessitas euentuum in mundo; adeo- Dubium secundum de facto soluitur.

24 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

adeoque necessitas, quae ad existentia pertinet. Per quod igitur non inferitur necessitas existentium, per idem non introducitur fatum. Iam necessitas essentiarum metaphysicarum non infert necessitatem existentiae in entibus secundi ordinis (§. 21.). E. necessitas essentiarum metaphysicarum non introducit fatum.

SCHOL. Ita et altera difficultas, qua dogma de necessitate essentiarum metaphysicarum premi videbatur, remota est.

§. 23.

Necessitas essentiarum metaphysicarum DEO non aufert libertatem in creando et gubernando mundo. Actionum liberarum tria esse constitutiva, spontaneitatem, intelligentiam et contingentiam actuum, dudum demonstravit Per-III. L. B. de Wolff in Compendio metaph. Cap. 3. §. 514 — 519. Sententia ergo, qua non tollitur spontaneitas, intelligentia et contingentia actuum DEI in creando et gubernando, etiam non aufert DEO libertatem in creando et gubernando. Haec constitutiva libertatis autem non tolli per dogma de necessitate essentiarum metaphysicarum, ita probo:

- I) *Non tollitur intelligentia.* Etenim non sequitur: essentiae rerum metaphysicae sunt absolute necessariae: ergo DEVS illas non intelligit. Quid? DEI essentia tam metaphysica, quam physica est absolute necessaria (§. 20.): ergone DEVS semet ipsum distincte cognoscit? ergone intelligit, quomodo possibilis sit, quoque existat modo? Quae hic respondes, tibi ipsi dicta esse puta.
- II) *Non tollitur spontaneitas.* Spontaneitas est principium efficiens intrinsecum, quo quis sine concursu principiorum efficientium extrinsecorum se ad agendum determinat. Haec ergo tollitur, ubi principium

pium efficiens extrinsecum concurrat, per quod agens determinatur ad agendum. Per se patet, illud principium efficiens non posse esse mere possibile, sed ens existens esse debere. Essentia metaphysica autem consistit in possibilitate interna entis (§. 15.): ergo non poterit esse principium efficiens concurrans, per quod agens ad agendum determinari possit. Siue igitur necessitatem essentiarum metaphysicarum absolutam statuas, siue neges: neutro tamen casu tollitur per sententiam tuam spontaneitas DEI in creando et gubernando mundo.

III) *Non tollitur contingentia actuum.* Actus enim libertatis non versantur circa possibilia, sed existentia, quia in actibus liberis ex pluribus *possibilibus* distincte cognitis illud producitur, quod maxime placet. Vid. Per-III. L. B. de Wolff l. c. §. 519. Ergo non requirunt contingentiam possibilibus, sed saltem eorum, quae ex pluribus possibilibus per exercitium libertatis ad existentiam deducuntur, existentiam contingentem. Licet ergo possibilia sint absolute necessario possibilia, illorum tamen necessitas absoluta non tollit contingentiam actuum libertatis, si modo existentia illorum contingens est. Quamobrem cum necessitas essentiarum metaphysicarum sit necessitas possibilibus (§. 15.), quae vero necessitatem existentiae in entibus secundi ordinis minime infert (§. 2.): manifestum satis est, per necessitatem absolutam essentiarum metaphysicarum non tolli contingentiam actuum DEI in creando et gubernando mundo.

Ergo necessitas essentiarum metaphysicarum DEO non aufert libertatem in creando et gubernando mundo.

D

SCHOL.

26 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

SCHOL. Sic et tertia remouetur difficultas, quam sibi fixerunt essentiarum arbitrariorum patroni. Intelligentiam quidem et spontaneitatem actuam, facile concedunt, consistere posse cum dogmate ideistico. Negarunt saltim contingentiam actuam eodem consistere, atque ex hoc potissimum fundamento libertatem DEO per hoc dogma eripi existimauerunt. Sed omnis difficultas inde venit, quod 1) possibilia etiam libertatis diuinae obiecta reputauerint; 2) necessitatem possibilibus etiam existentiae necessitatem inferre existimauerint. Ex demonstratis autem contrarium patet vtriusque propositionis. Cadit proinde et haec difficultas.

§. 24.

Ortus analy-
ticus et me-
taphysicus
quid?

Hactenus essentiam considerauimus. Restat, vt nunc *originis* notionem euoluamus, qua euoluta determinate ad propositam respondere poterimus quaestionem. Vox *originis* proprie de existentibus sumitur: illud nempe *oriri* dicitur, quod existere incipit. Oritur igitur aliquid ex aliquo, si ex aliquo existentiam suam nanciscitur. Videatur Per III. L. B. de *Wolff* ontolog. lat. §. 544. Hinc, quod ex altero oritur, in altero rationem existentiae seu rationem *fiendi* habet. Poterit vero ex speciali hac notatione per abstractionem metaphysicam generalior formari, omittendo hanc determinationem, quod ratio *fiendi* esse debeat. Atque tunc generatim illud ex altero *oriri* dicetur, quod in altero rationem habet. Hoc significatur non de existentibus solum, verum etiam de possibilibus praedicari potest, quatenus nimirum rationem in altero habent. Hinc ortus diuersus esse debet, prouti ratio, quam quid in altero habet, diuersa deprehenditur. Iam ratio est vel cognoscendi s. analytica, vel metaphysica s. determinans in specie (§. 6. Schol.). Priori casu ortus forsitan non incongrue *analyticus* seu *idealisticus*; posteriori, *metaphysicus* seu *realis* vocari poterit. *Analytice* igitur

tur aliquid ex altero oritur, si in altero rationem cognoscendi habet: *metaphysice* vero, si in altero rationem metaphysicam habet.

SCHOL. 1. Ita e. g. de compositis demonstratur in ontologia, quod possint naturali modo oriri: vbi ortus nihil aliud significat, quam initium existentiae. Possunt nimirum corpora incipere naturali modo existere. Porro appetitus dicitur oriri ex cognitione boni, quia in cognitione boni continetur ratio existentiae appetitus, hincque existere statim incipit, vbi nobis bonum quid esse cognoscimus. His casibus originis vox *stricte* pro initio existentiae sumitur. Non raro autem significatum vocis magis extendi quoque videmus, vt etiam ex altero aliquid oriri dicitur, si modo rationem quandam in alio habet, licet non sit ratio fiendi. Ita frequentes sunt formulae: conclusio oritur ex praemissis; cognitio intellectualis oritur ex sensuali; obligatio oritur ex lege: lex oritur ex obligatione etc. cum tamen conclusio non rationem fiendi, sed cognoscendi saltim in praemissis, cognitio intellectualis rationem cognoscendi in sensuali, obligatio rationem cognoscendi in lege, lex iterum rationem cognoscendi in obligatione habeant. En! exempla ortus analytici, quae simul confirmant, notiones formatas non abhorreere ab usu loquendi. De ortu metaphysico exempla satis nota sunt. Ita si composita naturali modo, si appetitus ex cognitione boni, si aus ex ovo oriri dicuntur, ortus sumitur metaphysice. Non enim ratio cognoscendi, sed determinans s. metaphysica hic subintelligitur.

SCHOL. 2. Caue, L. B. pro inanibus subtilitatibus, aut nugis metaphysicis habeas notiones euolutas. Ostendi enim illarum fundamentum ex usu loquendi, mihi autem hac distinctione opus est, vti mox videbis. Immo valde vereor, ne, si iudicium praecipites, mox erubescas, vbi usum notionum deprehendes, et veritas tibi cordi est. Quodsi quis autem ob nouitatem distinctionem hanc reprehendat, illi liberum quidem per me erit sensu suo abundare. Commendo tamen huic verba b. *Bilfingeri* dilucidat. philosoph. §. 2. in nota subiancta. His perlectis, puto, tacebit.

§. 25.

Ortus forma-
lis et causa-
lis quid?

Ortus metaphysicus duplicis adhuc generis esse potest. Metaphysice nimirum aliquid ex altero oritur, si in altero rationem metaphysicam habet: Ratio metaphysica autem est vel *essendi*, quae possibilitatem; vel *fiendi*, quae existentiam entis determinat (vid. Per III. L. B. de Wolff ontolog. lat. § 874.). Priori casu ortum metaphysicum *formalem*; posteriori *causalem* vocabimus. *Formaliter* igitur aliquid ex altero oritur, quod in altero rationem essendi s. possibilitatis habet: *causaliter*, quod in altero rationem fiendi s. actualitatis habet.

SCHOL. Nouos equidem hic profero terminos, non tamen absque necessitate. Ortum in analyticum et metaphysicum diuidendum esse, ostendi (§. praec.). In ortu metaphysico rationem essendi a ratione fiendi distinguendam esse nemo metaphysicus non concedit. Quam ob rem, cum, quae in re ipsa differunt, etiam diuersis nominibus sint insignienda; noui termini etiam hic condendi erant, quia, quantum mihi quidem constat, nondum adsunt termini adhiberi apti. Philosophum itaque non spero consilium meum aegre laturum. Dabo autem denominationum rationem. Notum est, *Scholasticos* rationem essendi s. possibilitatis etiam *formalem* vocasse, immo ipsam essentiam metaphysicam, quae in possibilitate interna entis consistit (§. 15.) vocarunt rationem formalem, quia continet rationem, ob quam reliqua enti competere *possunt*; et hinc quia rationem possibilitatis s. essendi reliquorum omnium continet. Rationem autem, ob quam ens existat, vel ut tale existat, *causalitatem* vocarunt. Vid. Per III. de Wolff § 884 ontolog. lat. Hac ratione ductus ortum metaphysicum, quatenus ad rationem essendi attenditur, *ortum formalem*; quatenus vero ad rationem fiendi attenditur, *ortum causalem* vocaui. Iam dicta exemplis illustrabo. Si praecipua fontes errorum dicuntur, eo ipso errores ex praecipuis oriri adteritur. Sed praecipua continent rationem essendi errorum; qui praecipuis deditus est, in errores incidere *potest*, non

non autem ob quaecunque praeiudicium statim actu errat, dantur enim et vera praeiudicia, vti ex praeceptis logicis constat. Oriuntur itaque errores ex praeiudiciis quidem metaphysice; sed formaliter. Similiter, si notiones, iudicia, ratiocinia ex intellectu oriri dicuntur, ortus formalis subintelligendus est. Intellectus enim est facultas possibilis distincte cognoscendi: hinc per illum possibile est, vt quis notiones, iudicia et ratiocinia formet. Habent itaque notiones, iudicia et ratiocinia rationem possibilitatis s. essendi in intellectu; et oriuntur ex illo metaphysice quidem, sed formaliter. Si vero habitus oriri dicitur ex exercitio, circulus ex motu rectae circa punctum immobile, auis ex ovo, tunc de ortu causali fermo est. Habitus enim rationem fiendi in exercitio, circulus in actuali motu rectae circa punctum immobile, auis in ovo habet. Exempla prolata confirmant, nos non sine ratione in ortu metaphysico formalem a causali distinxisse.

§. 26.

Ortus analyticus entis ex principio cognoscendi, metaphysicus autem ex principio metaphysico deriuandus est. Analytice enim aliquid ex altero oritur, si in altero rationem cognoscendi habet, metaphysice autem, si in altero rationem metaphysicam habet (§ 24.). Ratio cognoscendi autem continetur in principio cognoscendi, et ratio metaphysica in principio metaphysico (p. def. princip.): ergo ortus analyticus entis ex principio cognoscendi, metaphysicus vero ex principio metaphysico deriuandus est.

Vnde ortus analyticus et metaphysicus deriuandi sunt?

COR. 1. Simili modo patet, ortum formalem ex principio essendi, et ortum causalem ex principio fiendi deriuandum esse (§. 25.).

COR. 2. Quicquid igitur non habet principium metaphysicum, illud non habet ortum metaphysicum: hinc quod non habet principium essendi, non habet ortum formalem; et quod non habet principium fiendi, de illo nec ortus causalis praedicari potest (p. Cor. 1.).

D 3

SCHOL.

30 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

SCHOL. 1. Notare velis, sermonem hic esse de principio *extrinseco*. Loquimur enim de ortu entis *ex alio* quodam, vt ex definitionibus patet. Falluntur itaque, qui ex eo, quod quid non habeat principium metaphysicum *intrinsecum*, negant ortum metaphysico sensu de eodem praedicari posse. Notari hoc meretur ob eos, qui essentis rerum ortum metaphysicum denegarunt, cuius sententiae contrarium mox sumus demonstraturi. Iuuabit autem dicta exemplis iterum illustrare, antequam adplicationo fiat, ne, quibus difficile est abstracta perspicere, obscuri fiamus. Principium rationis sufficientis cognoscitur ex principio contradictionis: existentia DEI cognoscitur ex contingentia mundi, vel, si maus, ex contingentia mea. Dum igitur principium rationis sufficientis ex principio contradictionis, existentia DEI ex mea vel mundi contingentia deducitur, eo ipso ortus analyticus DEI et principii rationis sufficientis ostenditur. Sed quia DEVS non habet principium metaphysicum sui extrinsecum, neque essendi, neque fiendi, hinc merito negamus DEVM sensu metaphysico ex alio oriri posse, idque tam de ortu formali, quam causali. Quare facile patet, quo sensu 2 Cor. §. 20. sit explicandum. Dum autem existentia mundi ex creatione deducitur, ortus eiusdem metaphysicus et quidem causalis explicatur.

SCHOL. 2. De ortu analytico DEI, quem ex contingentia mea vel mundi deriuandum esse dixi, non possum, quin te L. B. admoneam, vt formulam hanc legendo Philosophum agas, non consequentiarium. Huius enim si mores imitari cuperes, de innocentia formulae actum esset. Facile enim tibi foret imputare mihi hic errores crassissimos. Tribuo DEO ortum, et quidem ex me vel mundo contingente. Proh! quale portentum! nego ergo DEVM esse aeternum, absolute necessarium, ab omnibus rebus independentem: DEVM dependentem pronuncio a me vel mundo contingente! nonne? Quidni etiam addis, me negare existentiam DEI, esse Atheum, Naturalistam, Spinostem et id genus alia? Posses enim sic fieri consequentarius, qui in suo genere optimus est. Sed quorsum demenciae tandem abires? Fores sane ludibrio omnibus aquis rerum aesti-

aestimatoribus. Tace haec itaque, et memento regulae logicae, quae Philosophos iuber non ex terminis, sed illorum notionibus diiudicare. Videbis, crede mihi, formulae adductae innocentiam. Non dico DEVM habere ortum metaphysicum ex contingentia mea vel mundi, sed *analyticum* saltem. Quid autem hoc sibi vult? nihil aliud, quam hoc: DEI existentia potest cognosci et demonstrari ex contingentia mea vel mundi (§. 24.). Quis autem sanus hoc negare potest?

§. 27.

Haecenus tam essentiae, quam originis notionem sufficienter, ni fallor, explicui. Comparemus nunc notiones euolutas, et determinatas, credo, deriuare valebimus conclusiones. Essentia entis est vel metaphysica vel physica (§. 14.): ortus autem vel analyticus vel metaphysicus; hicque iterum vel formalis, vel causalis (§. 24. 25.). Manifestum itaque est, quaestionem de origine essentiarum in sequentes resolui posse:

Dicta adplicentur ad originem essentiarum.

- I) *Virum essentiae habeant ortum analyticum, et vnde hoc modo oriuntur?*
- II) *Virum essentiae ortum habeant metaphysicum, et ex quo deriuandus ille sit?*
- III) *An, et qualis sit essentiarum ortus formalis?*
- IV) *An, et qualis sit essentiarum ortus causalis?*

pro-

32 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

propositas autem quaestiones tam respectu essentiarum metaphysicarum, quam physicarum resoluendas esse. Singulas videbimus.

§. 28.

Ortus analy-
ticus essen-
tiarum.

Essentiae rerum plures possunt habere ortus analyticos. Ortus enim analyticus entis ex principio cognoscendi deriuandus est (§. 25.): ergo et ortus analyticus essentiarum ex principio cognoscendi essentiarum deriuari debet. Iam vero vna eademque res pluribus modis cognosci potest (per Log.): hinc etiam plura habere potest principia cognoscendi, ex quibus deduci potest. Ergo et essentiae rerum plura possunt habere principia, ex quibus illarum cognitio acquiritur: consequenter plures possunt habere ortus analyticos (§. 24.).

COR. 1. A genere vniuersaliter sumto ad omnes species valet consequentia (p Log.). Ergo tam essentiae metaphysicae, quam physicae, plures possunt habere ortus analyticos.

COR. 2. Porro, quia in demonstratione, qua propositionem corroborauimus, nulla entis secundi ordinis facta est mentio, patet, dicta tam de essentia entis secundi ordinis, quam primi ordinis valere.

SCHOL. 1. Quo haec eo melius intelligantur, quaedam illustrationis gratia adponam. Ex praecipuis logicis notum est, omnem cognitionem adquiri vel a priori, vel a posteriore. Illam ex notionibus, hanc per experientiam. Quae ex notionibus cognoscuntur, ex vna vel pluribus comparatis deducuntur: utroque tamen casu eligere saepe plures possumus notiones, ita, ut aequae ex vna, ac ex altera possit deduci eadem conclusio, quod neminem fugit, nisi scientiarum hospitem. Plura itaque hinc dantur principia cognoscendi rem a priori: quodcumque autem deter-

determinat rei ortum analyticum. Ita e. g. contingentia mundi pluribus modis potest a priore demonstrari. Procedit demonstratio ex notione mundi, ex eo, quod sit compositum, quod successiones habeat, ex notione absolute necessarij, ex notione contingentiae etc. Habet itaque contingentia mundi plures ortus analytico sensu tales. Similiter, quae per experientiam cognoscuntur, vel per obseruationes, vel per experimenta cognosci possunt. Sed vnum idemque ex pluribus obseruationibus, vel etiam ex pluribus experimentis institutis, cognosci potest. Singulae obseruationes singulaque experimenta exhibent principium quoddam cognoscendi rem: quodcumque itaque determinat ortum rei analyticum.

SCHOL. 2. Adplicemus dicta speciatim ad essentias. *Essentia metaphysica* est possibilitas entis interna (§. 15.): ex quo igitur possibilitatem entis internam cognoscere potes, illud exhibet principium cognoscendi, et determinat ortum analyticum essentiae metaphysicae. Poteris autem possibilitatem entis internam cognoscere a priore, si notionem entis consulas, atque, notarum ingredientium comparatione instituta, deprehendis, illas sibi inuicem non contradicere (§. 16. Cor.). Cumque plures dentur entis definitiones nominales (per Log.): ex cuiuslibet facta euolutione possibilitatem entis internam; adeoque et essentiam metaphysicam eius perspicere poteris. *Quaelibet itaque definitio nominalis determinat ortum analyticum essentiae metaphysicae entis, eundemque a priore.* Quod etiam exinde deduci poterat, quia ex quocumque attributo proprio essentia cognosci potest, e. g. si essentiam DEI consideras, poterit haec ex pluribus definitionibus de DEO formatis deduci. Definiri potest DEVS per ens a se, ens infinitum, ens absolute necessarium, ens perfectissimum, ens primi ordinis, ens omnipotens, ens omnipraesens, ens omniscium etc. Quaelibet harum notionum sufficit ad possibilitatem DEI internam cognoscendam: determinat itaque ortum analyticum essentiae metaphysi-

32* DISSERTATIO PHILOSOPHICA

physicae illius. Idem de essentiis metaphysicis entium secundi ordinis tenendum. Quia autem ultimato demonstrationes omnes a priori in principium contradictionis resolvuntur: hinc patet ratio, cur principium contradictionis a nonnullis principium essentialium vocatum sit. Nunc etiam a posteriore essentialis metaphysicas entium cognoscere potes, licet non per solam experientiam, sed per connubium rationis et experientiae. Nimirum a posteriore cognoscere potes existentiam rei. Scis autem ab existentia ad possibilitatem tuto concludi posse. Quodsi igitur cognoscis quomodo ens existat, cognoscere inde simul potes, quod sit intrinsecus possibile; adeoque cognoscis essentialiam metaphysicam illius a posteriore. En itaque ortum analyticum essentialium metaphysicarum a posteriore! Ita e. g. ex existentia horologii, vel alius machinae, etiam possibilitas illius cognosci potest: cognoscis igitur horologii, vel alius machinae essentialiam metaphysicam a posteriore. Noli obiicere, quod ea non a posteriore cognoscantur, quae per connubium rationis cum experientia saltem deteguntur: scis enim, quod philosophis etiam illud per experientiam cognosci dicatur, quod immediate ex experientia proprie sic dicta concluditur. Vid. b. Coruini Instit. Philosoph. rational. Cap. VIIII. §. 716. Schol.

SCHOL. 3. Quod ortum analyticum essentialium physicarum adinet, inter essentialiam physicam entis primi ordinis et entium secundi ordinis distinguendum est. *Essentia physica entis primi ordinis tam a priori, quam a posteriore cognosci potest.* A priori ex definitione illius; quia possibilitas illius iamiam involuit existentiam (§. 20.): a posteriore ex operationibus illius, quorum pertinet contemplatio mundi contingentis. *Essentia physica entium secundi ordinis autem non a priori cognosci potest*: etenim illis existentia non competit ob definitionem (§. 20.): hinc nec ex definitione potest deduci essentialia eorum physica (§. 15.); consequen-

34 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

cum esse debet) non quaeri potest principium fiendi essentiarum. Hoc enim non ad ortum formalem, sed causalem pertinet (§. 25.), qui vero de essentiis metaphysicis, qua talibus, praedicari nequit. *Sed de principio essendi disputatur. b. e. de eo, in quoniam ratio possibilitatis essentiarum metaphysicarum sit quaerenda?*

§. 30.

Quae in ortu metaphysico adhuc distinguenda?

In ortu metaphysico essentiarum metaphysicarum determinando principium essendi illarum statuendum est (§. 29.). Quam ob rem, cum essentia plura essentialia contineat, quorum complexus totam essentiam constituit (§. 7.): patet, duo adhuc in quaestione proposita distingui posse. *Vel enim quaeritur principium essendi singulorum essentialium seorsim spectatorum; vel principium essendi totius essentiae i. e. complexus omnium essentialium.*

§. 31.

Principium essendi totius essentiae metaphysicae determinatur.

Principium proximum essendi totius essentiae metaphysicae continetur in ipsis essentialibus illius. Si enim totam essentiam metaphysicam entis cogitas, cogitas complexum omnium essentialium ipsius (§. 7.). Possibilitas illius igitur est compossibilitas essentialium omnium (p. def. compossibil.). In quo igitur continetur ratio compossibilitatis essentialium omnium, idem etiam rationem possibilitatis totius essentiae continet. Atqui in quo ratio continetur, cur essentialia simul enti inesse possint, in illo etiam continetur ratio compossibilitatis essentialium omnium. Ratio autem, cur essentialia simul enti inesse possint, in ipsis essentialibus deprehenditur (§. 12.): ergo etiam ipsa essentialia continent rationem possibilitatis totius essentiae. Quod vero continet rationem possibilitatis totius essentiae metaphysicae, illud etiam principium essendi illius est (per def.). Ergo ipsa essentialia essentiae metaphysicae sunt principium essendi illius; et qui-

quidem, quoniam ratio possibilitatis totius essentiae im-
mediata s. proxima in illis est (per dem. § 12.), sunt prin-
cipium proximum essendi totius essentiae metaphysicae.

COR. Hinc dicere possumus, essentias rerum metaphysicas per
se determinari, quia principium essendi proximum illarum in
ipsis essentialibus continetur. Immo ob id ipsum dici possunt
absolute necessariae et aeternae, ut supra (§. 17.) demonstra-
vimus.

§. 32.

Essentia metaphysica principium proximum essendi Dicta confe-
runtur cum
sententia
Scholastico-
rum.
in ipsis essentialibus habet (§. 31.), quae rationem com-
possibilitatis suae in se ipsis habent (§. 12. Cor. 1.). Hinc
etiam non-repugnantia praedicatorum essentialium ex illis
ipsis iamiam cognosci potest. *Essentialibus itaque semel
praesuppositis, non opus est, ut in cogitationibus nostris ultra
ipsa ascendamus, si non-repugnantiam illorum intelligere cupi-
mus.* Atque quoniam veritates aeternae ex solis defini-
tionibus, adeoque ex solis essentiis rerum concipi et de-
monstrari iam possunt: *hinc et veritates aeternae, praesup-
positis essentialibus, intelligi a nobis possunt absque altiore quo-
dam principio praesupposito.* E.g. praesupposita possibilitate
animae rationalis et corporis organici ex terra compossi-
bilitatem illorum ad hominem constituendum ex illis ipsis
deinde concipere possumus, quia notiones animae ratio-
nalis et corporis organici ex terra sibi non repugnant.
Similiter sensationis essentialia sunt cogitatio et res praesens.
Suppositis illis compossibilitatem statim ex illorum
notionibus intelligere possumus. Ad essentiam itaque
hominis et sensationis concipiendam non opus habemus
altiore principio, supposita semel essentialium realitate.
Eodem modo se res habet cum veritatibus aeternis, e.
g. si aequalia aequalibus adduntur, summae debent esse
aequales. Huius propositionis veritas iam intelligitur ex

36 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

notionibus aequalium, additionis et summae. His semel praesuppositis altiore principio non opus habemus ad veritatem propositionis perspiciendam. Atque hinc Scholasticorum sententia, quod essentiae rerum metaphysicae et veritates aeternae ex se ipsis possint intelligi, sine altioris cuiusdam principii cogitatione (conf. §. 1.), vera est. si essentialia semel praesupponuntur, nec ulterius de principio realitatis singulorum essentialium disquiritur. Verum quoque hoc est, quod Atheus possit esse Geometra, aliasque perspicere scientias. Quodsi enim de realitate singulorum essentialium in ente non sollicitus est, sed illa precario adsumit, tunc compossibilitatem illorum, adeoque totam rei essentiam independentem a DEO intelligere potest: haec enim ab ipsis essentialibus, quae adsumit Atheus, dependet. Potest hinc etiam rerum definitiones formare, atque veritates aeternas ex illis demonstrare. Confer. Leibnitius in Theodicaea §. 184. Errant autem Scholastici, si exinde concludunt, quod essentiae rerum metaphysicae a DEO prorsus sint independentes. Potius ita argumentari debuissent: compossibilitas s. non repugnantia praedicatorum essentialium ex ipsis essentialibus concipi potest, sine distincta DEI cogitatione, (si nimirum realitas singulorum essentialium semel adsumitur). Essentiae rerum ergo a DEO prorsus erunt independentes. si quidem realitas singulorum essentialium a DEO non dependet. Deinde hoc specialius inquirere debuissent, anne realitas singulorum essentialium a DEO adhuc dependeat? Quod cum neglexerint, atque principium essendi singulorum essentialium seorsim spectatorum cum principio essendi totius essentiae h. e. cum principio compossibilitatis essentialium ad totam essentiam constituendam confuderint; mirum non est, qui in sententiam DEO indignam inciderint. Nos igitur, quo

primo de singulis eius partibus cogitat, deinde partes excogitatas in cogitationibus suis combinat, et sic totius aedificii ideam per intellectum sibi format. Ex intellectu architecti igitur oriuntur singula aedificii essentialia metaphysica, immo per intellectum illa combinat, et sic acquirit *possibilem* modum compositionis partium h. e. essentiam metaphysicam totius aedificii. Patet itaque intellectum architecti hic esse principium essendi singulorum essentialium aedificii. Velim autem, vt probe hic singula expendantur verba, ne quis mentem mihi peruerrat. Dico generaliter intellectum architecti esse principium essendi essentialium singulorum aedificii; non autem in ea sum haeresi, vt architecti intellectum pro *ultimo* essendi principio habeam. Hoc saltem in intellectu DEI inueniri mox demonstrabitur.

§. 34.

Essentiae metaphysicae formaliter oriuntur ex intellectu,

Tam singulorum essentialium, quam ipsarum essentialiarum metaphysicarum ortus formalis ex intellectu deriuandus est.

Formaliter enim aliquid ex altero oritur, quod rationem essendi in altero habet (§. 25.). Iam intellectus est principium essendi singulorum essentialium essentiae metaphysicae (§. 33.); ergo essentialia essentiae metaphysicae habent rationem essendi in intellectu (per def. principii): consequenter oriuntur formaliter ex intellectu. q. e. p.

Similiter cum complexus essentialium totam exhibeat essentiam (§. 7.): hinc oritur essentia metaphysica tota, si eius essentialia omnia combinantur. Iam essentialia essentiae metaphysicae oriuntur ex intellectu, qui illa excogitat (per membr. 1.): hinc et combinatio essentialium metaphysicarum fit per intellectum, quippe in quo tantum esse suum habent (§. 33.); consequenter totae essentiae metaphysicae quoque formaliter oriuntur ex intellectu. q. e. a.

SCHOL. Exemplum §. praec. adductum etiam hoc theorema illustrare potest. Repetenda quoque hic est limitatio in fine scholii §. praec. adducta.

§. 35.

§. 35.

Intellectus DEI est principium ultimum essendi essentiarum metaphysicarum. Etenim essentiae metaphysicae formaliter oriuntur ex intellectu (§. 34.). Intellectus ergo, qui omnium primus est, et sine quo nullus alius possibilis est, ex illo etiam ultimo omnes formaliter oriri debent essentiae metaphysicae. Talis autem est intellectus DEI (per Theol. nat.): ergo ex intellectu DEI ultimo omnes formaliter oriri debent essentiae metaphysicae; consequenter est principium ultimum essendi essentiarum metaphysicarum (§. 25.).

et quidem ultimo ex intellectu DEI.

COR. Sicuti igitur principium proximum essendi essentiarum metaphysicarum in ipsis essentialibus deprehenditur (§. 31.); ita remotum in intellectu (§. 33.), et ultimo in intellectu diuino deprehenditur.

SCHOL. Satis fecimus igitur etiam secundae et tertiae questionis (§. 27.), quatenus essentias metaphysicas spectant. Ex dictis enim nunc patet, essentias metaphysicas habere ortum metaphysicum (§. 33—35.), sed non nisi formalem (§. 29.). Ostendimus etiam, ex quonam principio illarum ortus deriuandus sit? nimirum ultimo ex intellectu diuino. Possimus nunc etiam modum ostendere specialem, quo ex intellectu diuino formaliter oriuntur essentiae metaphysicae; sed vereor, ne limites dissertationis excedam. Possimus et huic labori superfedere, cum Per-III. L. B. de Wolff P. II. Theol. nat. Cap. II. §. 94 sqq. optime iam iam hunc modum ostenderit. Abunde hic satisfaciet lectori, sufficienti acumine metaphysico praedito. Quare nos ex demonstratis principiis saltem consectaria quaedam adhuc deducemus, quo erroneas de origine essentiarum metaphysicarum essentias confutare queamus.

§. 36.

Essentiae rerum metaphysicae ultimo dependent ab intellectu diuino. Nam unum ab altero dependet, quatenus aliquid in se habet, cuius ratio in altero deprehenditur.

Essentiae metaphysicae ultimo dependent ab

lam

intellectu
DEI.

Iam essentialia essentiae metaphysicae rationem essendi in intellectu (§. 34.), et ultimato in intellectu DEI (§. 35.) habent: ergo essentiae rerum metaphysicae continent aliquid in se, cuius ratio ultima est in intellectu DEI (§. 7. prop. 1.); consequenter essentiae rerum metaphysicae ultimato dependent ab intellectu diuino.

COR. Ergo etiam possibilia ultimato dependent ab intellectu DEI, qui principium essendi illorum est (§. 15. 35.). Intellectus ergo DEI facit possibilia; et ideo quid possibile est, quia datur eius idea in intellectu DEI; immo sine DEI intellectu nihil foret possibile.

SCHOL. Atque ita incidimus in sententiam *Per-Illustris Wolffii*, quam in compendio metaphys. §. 975. strictim, vberius autem in systemate maiori Theol. nat. P. I. §. 188 — 196. et alia adhuc ratione P. II. Theol. nat. §. 173 — 177. proposuit atque clarissime demonstravit. Eandem sententiam amplexus quoque est magnus *Leibnitius*, ex quo *Wolffius* hac de re ad illum scripserat, cui videre est ex *Wolffii* Ratione Praelectionum Sect. II. C. II. §. 10. et ex *Leibnitii* Theodicaea §. 7. 184. 335. et aliis locis. Idem sententiam hanc quoque repetiit in *Principiis Philosophiae*, Aëdis Eruditor. Lips. Supplem. Tom. VII. Sect. XI. An. 1717. insertis. Ibi enim §. 43. ita Vir summus: *Verum etiam est, in DEO non modo esse fontem existentiarum, verum etiam essentiarum, quatenus reales sunt, aut eius, quod in possibilitate reale est. Propterea intellectus DEI est regio veritatum aeternarum, aut idearum, unde dependent, et sine ipso nihil realitatis foret in possibilitatibus, et nihil non modo existeret, sed nihil etiam possibile foret.*

§. 37.

Consectaria.

Quia essentiae rerum metaphysicae ultimato ab intellectu diuino dependent (§. 36.), manifestum est,

- 1) illas a DEO non prorsus esse independentes,
- 2) non habere principium realitatis DEO coaeternum et conecessarium,

3) nec

- 3) nec esse aliquid praeter DEVM, quod necessarium esset, quin potius in ipso intellectu diuino contineri;
- 4) esse DEO essentiales, quia intellectus ipsi essentialis est,
- 5) illarum necessitatem et aeternitatem a DEO pendere, quia hic illas absolute necessario et ab aeterno cognoscit.

SCHOL. Atque sic abunde patet, sententiam *Scholasticorum*, qui essentias a DEO prorsus independentes esse, atque principium realitatis a DEO distinctum, eidemque coaeternum et necessarium, a quo necessitas et aeternitas illarum penderet, finxerunt, erroneam atque dignam esse, quae ex Philosophia expellatur (conf. §. 1.), vtut recentiores quidam Philosophi, quos veneror, ex parte ad castra Scholasticorum transire videantur, quia essentias metaphysicas principium realitatis, seu vt loquuntur, principium sensu metaphysico tale prorsus abnegant: quam in sententiam sine dubio eam ob causam inciderunt, quia principio sensu metaphysico tali prioritatem in ipsa re tribuerunt, atque de principio metaphysico extrinseco non cogitarunt. Inde enim concludere debuerunt, quod essentiae metaphysicae non habeant principium aliquod metaphysicum intrinsecum, quia nihil prius illis in ente est, atque cum de principio extrinseco non cogitauerint, fieri deinde non potuit, quin essentias metaphysicas ortum formalem prorsus denegarent.

§. 38.

DEVS omnes essentias rerum metaphysicas ex se ipso intuitiue cognoscit. Etenim ob intellectum infinitum, qui ipsi competit (p. ppia Theol. nat.), omnia possibilis distinctissime simul et intuitiue cognoscit (p. def.): essentiae rerum metaphysicae autem in possibilitate interna consistunt (§. 15.): ergo DEVS omnium rerum essentias metaphysicas simul intuitiue cognoscit q. e. p.

DEVS essentias rerum ex se ipso intuitiue cognoscit.

F

Cogno-

42 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

Cognoscit autem DEVS se ipsum quoque intuiti-
ve et distinctissime per intellectum infinitum. Quam ob
rem, cum sit ens absolute perfectissimum; adeoque
omnes realitates absolutas in absolute summo complemen-
to habeat; ex se ipso intuitiue omnes realitates absolutas
distinctissime cognoscit: consequenter et omnes possibi-
les combinationes realitatum et limitationes earum pos-
sibiles. Ex limitatione autem realitatum absolutarum,
atque limitatarum compossibilium combinatione oriuntur
ideae entium finitorum, seu possibilium secundi ordinis
(per def. finiti); et hinc ex omnibus possibilibus limita-
tionibus realitatum, atque compossibilium combinatio-
nibus ideae omnium finitorum possibilium oriuntur;
adeoque omnium rerum (puta entium finitorum, de his
enim nobis iam sermo est) essentiae metaphysicae (§. 15.).
cum igitur DEVS ex se ipso intuitiue omnes possibles
realitatum absolutarum limitationes et combinationes
cognoscat (per syllogism. antec.); manifestum est,
DEVM omnes essentias rerum metaphysicas ex se ipso
intuitiue cognoscere q. e. a.

COR. Patet hinc noua ratione, quod essentiae metaphysicae
omnium rerum a DEO dependeant, quodque sine DEO ni-
hil possibile esset. Nimirum omnes realitates DEO compe-
tunt: ex harum autem limitatione et combinatione oriuntur de-
mum entia finita; Intellectus DEI omnes possibles limitationes
et combinationes ex ipso intuitiue cognoscit et format. Hinc
clarissime patet, quod intellectus DEI omnes possibles ideas
et hinc essentias metaphysicas entium finitorum formet. Pen-
dent itaque a DEO, et quidem ab eius intellectu.

§. 39.

Confectaria.

Porro manifestum nunc est,

1) quod DEVS essentias metaphysicas entium finitorum non

ex

ex ipsis et in ipsis entibus cognoscat: intuetur enim illas ex se ipso et in se ipso (§. 38.). Hinc

- 2) *DEVS nihil extra se intuetur,*
- 3) *competit ergo DEO omnium rerum cognitio, etiamsi nihil extra illum existeret (p. no. 2.); consequenter forent essentiae metaphysicae rerum in intellectu DEI, licet etiam nunquam extra illum res existerent.*
- 4) *ideae et essentiae rerum nobis non eodem modo inesse possunt, quo DEO insunt. Nos enim illas non ex nobis ipsis, sed ex entibus extra nos cognoscimus, propterea quod realitates entium a nobis diuersorum non in nostra essentia continentur.*

SCHOL. Ultima propositio probe expendenda est, quippe qua neglecta facillimum est in sententiam DEO indignam incidere. Meretur itaque omnino exemplo illustrari. Si aedificii extruendi essentiam metaphysicam cogitat architectus, tunc quidem inest eius essentia in architecti intellectu. Sed quomodo? num architectus aedificii essentiam ex se ipso et in se ipso intuetur? minime! sed partes aedificii extruendi extra se cognoscit, licet cognitio illarum in intellectu illius sit. His cognitis meditatur de possibili compositionis harum partium modo: Meditatione ad finem perducta intelligit possibilem modum compositionis partium aedificii: intelligit itaque structuram *possibilem*, et hinc essentiam aedificii metaphysicam. Cum autem partes aedificii essentiales extra se cognoscat; hinc et possibilem harum partium modum compositionis extra se repraesentat; adeoque intelligit quidem essentiam metaphysicam aedificii, sed non ex se ipso et in se ipso; quin potius eandem concipit ex partibus aedificii extra se repraesentatis.

§. 40.

Iam comparemus dicta cum Cel. *Canzii* sententia. Vir doctissimus in Ontolog. polem. p. 10. statuit, *essentias metaphysicas rerum fundari in DEI essentia, non in eius proprietatibus.* Reiecit antea sententias Philosophorum, qui

Dicta conferuntur cum *Canzii* sententia.

44 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

essentias a potentia, et sapientia DEI deriuant, vna cum sententia Scholasticorum, qui illas a DEO pendere negant. Displicuit etiam illi sententia nostra, quod possibilis seu essentiae metaphysicae ab intellectu DEI derivanda sint: Adponam ipsissima verba, quae pag. 18 leguntur: *Eadem difficultas eos urget, qui possibilis ab intellectu DEI deriuant. Intellectus non format veritates; sed formatas repraesentat. Speculum et regio veritatum diuinus intellectus est, non vero figulus. Diuinus quidem intellectus omnis veritatis character esse potest: quidquid enim DEVS intelligit, verum est; quidquid non intelligit, illud falsum. Sed character est principium cognoscendi, non principium essendi, de quo quaerimus.* Consideremus primo has difficultates, dein etiam sententiam illius videbimus. Permittat vir doctissimus, vt motis difficultatibus demonstrata §. 38. et 39. opponam. His enim dubium hoc occupasse existimo. Nimirum modus, quo DEVS aliquid cognoscit, differt omnino a nostro concipiendi modo. Nos si possibilis cognoscimus, illa non in nobis et ex nobis ipsis intuemur, sed tanquam extra nos posita et a nobis diuersa illa repraesentamus (§. 39. prop. 4.). Hinc de nostro intellectu verum quidem est, quod sit speculum et regio veritatum, non vero figulus, quia noster intellectus non primus format veritates et possibilis ex nobis ipsis, sed iamiam formatas extra nos repraesentat. Ast aliud dicendum est de intellectu diuino. Per illum DEVS nihil extra se intuetur: non cognoscit veritates et essentias metaphysicas entium ex entibus demum (§. cit. prop. 1. et 2.), sed ex se ipso intuitiue cognoscit illas (§. 38.); immo cognosceret, etsi entia extra illum non existerent (§. 39. prop. 3.). Determinauimus etiam modum, quo DEVS illas ex se ipso et in se ipso intuetur: nimirum dum cognoscit

gnoscit omnes possibles limitationes et combinationes realitatum, quae ipsis insunt, eo ipso cognoscit omnium finitorum essentias in se, et ex se ipso (§. 38. Cor.). *Hinc utriusque intellectus DEI format veritates, format essentias metaphysicas finitorum ex se ipso; adeoque non solum speculum et regio, sed etiam, si verbis Viri doctissimi uti licet, figulus essentiarum et veritatum dici potest.* Atque sic constare puto, quod intellectus DEI non solum sit character et principium cognoscendi veritatum et essentiarum metaphysicarum, verum etiam principium illarum essendi, quod etiam demonstravimus (§. 35.).

Quod autem sententiam attinet, quam Vir doctissimus p. 20. amplexus est, quod *possibilia seu essentiae metaphysicae rerum in DEI essentia fundentur*; illam non nego, quin immo cum nostra consistere posse existimo; si modo huius formulae sensus rite determinetur. Mihi sic videtur: Essentia DEI complectitur omnes realitates absolutas in absolute summo complemento. Quidquid igitur in entibus finitis reale est, id omne in essentia DEI continetur. Limites autem, qui essentiis finitorum adhaerent, essentiae DEI non insunt, quippe quae est illimitata prorsus. Hinc sensus formulae verus saltem hic esse potest: *essentiae rerum metaphysicae continentur*
 „ in essentia DEI, *quatenus reales sunt*; atque hoc modo
 „ omne, quidquid in possibilibus reale est, fundatur in
 „ essentia DEI, immo in ipsa continetur, prouti optime se expressit acutissimus *Leibnizius* loco, quem §. 36.
 „ Schol. adduxi. Sed quia limites, qui essentiis finitorum
 „ adhaerent, non insunt in ipsa DEI essentia, sed
 „ ab intellectu DEI cognoscuntur, dum ille possibilis
 „ realitatum combinationes innititur ex se cognoscit (per dem. §. 38.); *hinc essentiae ut limitatae non*

46 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

„ continentur in DEI essentia, sed in intellectu DEI, qui ta-
 „ les format et excogitat. „ Interim, quia intellectus DEO
 essentialis est; hinc et sano sensu iterum dici potest, es-
 sentias rerum metaphysicas fundari in DEI essentia, seu
 esse DEO essentielles, quod ipsi demonstravimus (§. 37.
 prop. 4.). Atque tunc sensus formulae hic est: *essentiae
 rerum habent rationem in essentia DEI, et vt illimitatae conti-
 nentur etiam in eadem: vt limitatae quoque rationem in essen-
 tia DEI habent, quia intellectus DEO essentialis est, esse suum
 autem habent in intellectu DEI, in quo continentur.*

§. 41.

Essentiae me-
 taphysicae
 neque a po-
 tentia DEI,

*Essentiae rerum metaphysicae non dependent a potentia
 DEI. Etenim potentia DEI est possibilitas ea ad actuali-
 tatem perducendi, quae sunt intrinsece possibilia (Vid.
 Per-III. L. B. de Wolff P. I. Theol. nat. §. 222.). Hinc ex
 potentia DEI saltim id concipitur, quod intrinsece
 possibilia ad actum deduci possint h. e. existibilitas illo-
 rum, possibilitas interna autem praesupponitur. Iam
 essentiae rerum metaphysicae consistunt in possibilitate
 interna (§. 15.); hinc essentiae metaphysicae rerum praes-
 supponuntur iamiam, si quid per potentiam DEI ad
 actualitatem perducendum cogitur. Ergo essentiae me-
 taphysicae non continent aliquid in se, cuius ratio effert
 in potentia DEI (§. Schol.); consequenter non dependen-
 t a potentia DEI (§. 36.).*

SCHOL. Ex potentia DEI concipitur quidem sufficientia virium
 ad aliquid actuandum; adeoque possibilitas *externa* rerum, seu
 existibilitas illarum, non autem possibilitas *interna*, in qua ta-
 men essentia metaphysica consistit (§. 15.). Hinc recte iudicat
 Cel. *Canzius* l. c. pag. 18. illos, qui possibilia secundi ordinis a
 potentia deducunt, internam possibilitatem cum externa con-
 fundere.

§. 42.

Essentiae rerum metaphysicae non dependent a sapientia. neque a sapientia DEI.
 DEI. Sapientia enim est scientia fini legitimo apta media subordinandi. Ergo supponit fines *possibiles*, media *possibilia* ad finem consequendum, et *ordinabilitatem* mediorum ad finem consequendum; ipsa autem media, iamiam *possibilia*, finibus, iamiam *possibilibus*, ita actu subordinat, prouti subordinabilia erant. Ergo non facit *possibilitatem* internam neque finium, neque mediorum, neque illorum, quae obrento fine existentiam nanciscuntur, sed eandem praesupponit. Quam ob rem, cum essentiae rerum metaphysicae in *possibilitate* interna consistant (§. 15.): manifestum est, essentias rerum metaphysicas plane non a sapientia, adeoque nec a diuina dependere posse (§. 36.).

SCHOL. Eadem propositio etiam exinde probari poterat, quia sapientia *intellectum* supponit, qui fines et media et illorum ordinabilitatem cognoscit, atque *potentiam*, qua actu ita subordinari possunt media finibus, prouti subordinabilia cognoscuntur per intellectum. In intellectu diuino autem sunt iamiam essentiae rerum metaphysicae et ab eo dependent (§. 36.). Quare cum sapientia intellectum supponat, patet quoque, essentias metaphysicas rerum non posse a sapientia DEI deriuari. Accipe etiam tertiam demonstrationem: essentiae rerum sunt media, quibus fines suos consequitur summum Numen (Vid. Per Ill. L. B. de Wolff in compend. metaph. §. 1032.). Sapientia autem non facit media, sed saltem finibus subordinat. Ergo sapientia DEI non facit essentias metaphysicas rerum, adeoque nec ab illa deriuari possunt.

§. 43.
Essentiae rerum metaphysicae non dependent a voluntate neque a voluntate DEI
 DEI, seu non sunt *arbitrariae*. Potest haec propositio nunc *dependent*,
 pluribus modis demonstrari. Sufficiet quasdam ex pluribus adducere demonstrationes:

1) Es-

- 1) Essentiae rerum metaphysicae vltimato dependent ab intellectu diuino (§. 36.). Voluntas DEI autem non est intellectus illius, sed intellectus prior est (nimirum in signo rationis). quam voluntas, quod nemo non concedit: ergo essentiae rerum metaphysicae non dependent a voluntate DEI.
- 2) Essentiae metaphysicae sunt absolute necessariae (§. 17. 18.): arbitrium autem et hinc a voluntate dependens, non est absolute necessarium, sed physice contingens (p. def. arbitrii): ergo essentiae rerum metaphysicae non sunt arbitrariae, seu non dependent a voluntate DEI.
- 3) Voluntas DEI ex pluribus possibilibus eligit optimum, quia est optima (p. Theol. nat.): ergo praesupponit possibilitatem internam. tam possibilitas interna est essentia entis metaphysica (§. 15.). Ergo voluntas DEI praesupponit essentias metaphysicas; consequenter illae non dependent a voluntate DEI.
- 4) Essentiae rerum metaphysicae consistunt in possibilitate interna entis (§. 15.); adeoque in non-repugnantia idearum (§. 16. Cor.). iam pone, essentias rerum metaphysicas a voluntate DEI pendere, non repugnabunt sibi ideae essentialium, vel quia DEVS non vult, vel quia non potuit velle, quae sibi mutuo repugnant. Si prius ponas; nimirum a voluntate DEI esse, quod sibi mutuo non repugnent essentialia, repugnatura sibi inuicem, si modo DEO aliter visum fuisset; tunc essentialia in se spectata et repugnare sibi inuicem, et non repugnare possunt: ergo possibile esset, vt idem simul sit et non sit, quod nemo concedere potest, nisi insanire velit. Immo, si concederet, se ipsum hoc pacto refuraret.
Possent

DE ORIGINE ESSENTIARVM. 49

Possent enim tunc essentiae metaphysicae a voluntate DEI dependere, et non dependere. Sin ponas posterius, nimirum quod sibi non repugnent essentialia, quia DEVS non potuit hoc velle, tunc admittendum est, essentias rerum metaphysicas esse, antequam DEVS ea velit. Ergo admittendae sunt in DEO, antequam in DEO dantur, quod iterum absurdum. Ergo non sunt tales, quia DEVS esse vult tales; consequenter iterum non dependent a voluntate DEI, seu non sunt arbitrariae.

SCHOL. 1. Non opus est, vt plura coacerentur adhuc argumenta, ad refellendum sententiam de essentiis metaphysicis, seu ideis rerum arbitrariis, cum adducta abunde absurditatem huius sententiae manifestent. Non desunt interim plura argumenta apogogica. Horrenda enim ex hoc dogmate sequuntur consecutaria. Si essentiae rerum metaphysicae essent voluntariae, etiam mala metaphysica, quae essentiis finitorum adhaerent, a voluntate DEI dependerent: ergo DEVS esset auctor malorum metaphysicorum; atque, quoniam mala physica et moralia vltimato a malis metaphysicis dependent, DEVS foret omnium malorum auctor. Non possent igitur entibus rationalibus malae actiones imputari moraliter; cum non a voluntate ipsorum, sed DEI deriuandae vltimato essent. Porro potuisset DEVS plura creaturis conferre bona, si modo voluisset: ergo non tot bona illis contulit, quot conferre potuit; consequenter non esset benignissimus. Sublata summa DEI benignitate tollitur primum fiduciae in DEVM ponendae fundamentum, et sic porro. Abunde itaque patet, periculosissimam esse hanc de essentiis metaphysicis arbitrariis sententiam. Patet simul, quantus sit dogmatis de necessitate essentiarum metaphysicarum (§. 17. 18.) demonstrari vsus. Beneficio illius error de essentiis arbitrariis manifestus redditur.

SCHOL. 2. Quamquam dogma de essentiis rerum metaphysicis arbitrariis periculosissimum, DEOque maxime indignum sit, facilis

G

cilis tamen fuit in idem prolapsio. Ex quo enim Scholasticorum quidam necessitatem essentiarum eo vsque extenderant, vt illas prorsus a DEO independentes reputarent, hancque sententiam DEO indignam esse inuenerat *Cartesius*; de meliore, DEO que magis digna, ipsi cogitandum erat. Adoptabat itaque oppositam sententiam, fontem veritatum aeternarum et essentiarum in DEO quaesiturus. Inuenerat etiam fontem in intellectu DEI rectissime. Vid. Vol. I. Epist. 112, vbi: *Quantum ad veritates aeternas, dico iterum, illas esse tantum veras aut possibiles, quia DEVS illas veras et possibiles cognoscit: Non autem contra, veras a DEO cognosci, quasi independentes ab illo sint verae.* Haec bene! Sed quia *Cartesius* voluntati deinde actus affirmationis, negationis et iudicii adscripsit, hocque pacto intellectum cum voluntate confusit: hinc veritates cognitioni subiectas subdit voluntati, et, quoniam haec libera est, libertati. Ita enim pergit l. c. epist. 112. *Et si homines verborum suorum sensum probe intelligerent, utique non possent sine blasphemia dicere. veritatem cuiuspiam rei priorem esse cognitione DEI: in DEO enim vnum idemque est velle et cognoscere: Ita vt hoc ipso, quod aliquid velit, ideo cognoscat, et ideo tantum talis res est vera.* Sane *Cartesius* non incidisset in monstrosam hanc sententiam, nisi voluntatem cum iudicio et hinc cum intellectu commiscuisset. Hoc autem semel admissio errore ad alterum pronissimus esse debuit, independentiam veritatum et essentiarum a DEO confutaturus. Hinc est, quod in Responsonibus sextis aduersus *Mersennum* §. 6. et 8. contendat: *DEVM indifferenter fuisse, non tantum ad omnes res extra se, sed et ad omnium rerum ideas, adeo vt nullum bonum, nullum verum, nihil quod credendum, faciendum vel omittendum sit, fingi possit, cuius idea in intellectu diuino prius fuerit, quam eius voluntas se determinauit ad efficiendam vt id tale esset.* *Petrus Potretus*, vir doctus et magno ingenio praeditus, eandem sententiam deinde acriter defendit, vberius exposuit, atque demonstrare adlaborauit variis in scriptis. Praecipue in *cogitationibus rationalibus de DEO, Anima et Malo* Lib. II. c. 9. 10. it. in *tractatu de eruditione solida, superficiali et falsa* Lib. III. §. 24. fqq. et passim alibi. Num in hac sententia praeeuntem *Cartesium* sequutus

DE ORIGINE ESSENTIARVM. 51

tus sit *Petrus Poiretus*, illud quidem asseuerate non dixerim. Vt enim in scriptis Cartesii verfatissimus fuerit, auctoritate Cartesii tamen non passus est femoueri, vt coeca fide omnia illius placita amplectatur. Ipse etiam non solum expresse id a se amolitur in Isago-ge libelli: *Vera et cognita omnium prima* passim; verum etiam id aliunde constat, praepremis ex tractatu de *eruditione solida, superficialia et falsa* atque huic adiunctis *Apologeticis*; vbi multis in rebus a Cartesio dissentit, eundemque refutare adlaborat, quo ipso odium Cartesianorum sibi concitauerat. Nimis autem hic prolixum foret, ea omnia recensere, quibus *Petrus Poiretus* sententiam suam confirmare voluit. Sufficiant nobis demonstrationes §o. ipso adductae, quibus falsitatem sententiae huius manifestauimus. Plura qui desiderat, adeat b. *Bisfingerum* in dilucidationibus philosoph. §. 21 — 32, vbi sententiam atque argumenta *Poireti* prolixè recenset, et *Abrab. Pungeleri*, (Theol. et histor. sacr. Prof. in Academia Herborense) dissertationem de *rerum possibilium ideis in DEO, opposita Cl. Poireto*, An. 1712, in qua non solum plura argumenta pro nostra sententia inueniuntur, verum etiam cap. 3. obiectiones XVIII. *Poireti* ordine refutantur, et in subiuncta Mantissa etiam ad ea respondetur, quae in Libr. de eruditione solida etc. obiecit *Poiretus*.

§. 44.

Haecenus de origine essentiarum metaphysicarum differimus. Restat altera quaestio, de origine essentiarum physicarum (§. 27.), sed breuius expedienda. Possumus et hic ortum analyticum a metaphysico distinguere. Cum autem de analytico iam supra (§. 28.) sufficienter egimus; saltim ortum metaphysicum essentiarum physicarum adhuc inquirere nos oportet.

Transitus ad ortum essentiarum physicarum.

§. 45.

Ortus metaphysicus essentiarum physicarum causalis esse debet. Essentia physica entis enim est existentia illius (§. 15.): ergo

Ortus essentiarum physicarum causalis,

52 DISSERTATIO PHILOSOPHICA

ratio determinans essentiarum physicarum, si qua datur, ratio existentiae seu fiendi esse debet (§. 5. Schol.). Si itaque ex alio oriri ponantur metaphysice (vid. §. 24.), rationem fiendi in alio habere debent. Iam quod ita ex altero oritur, ut in illo rationem fiendi habeat, id causaliter oritur (§. 25.): ergo ortus metaphysicus essentiarum physicarum, si quis datur, causalis esse debet.

§. 46.

a DEO,

Essentiae physicae rerum causaliter oriuntur a DEO. Etenim essentia physica est existentia entium (§. 15.): Entia autem finita non habent rationem existentiae in se ipsis, sed, tanquam entia secundi ordinis, in ente primi ordinis (per vulg. Ontol.). Quam ob rem, cum DEVS sit ens primi ordinis (§. 20. Schol.): ratio existentiae finitorum in DEO quaerenda est; consequenter essentiae physicae illorum oriuntur a DEO (§. 24.), et quidem causaliter (§. 25.).

§. 47.

et quidem a
voluntate
eius derivan-
dus est,

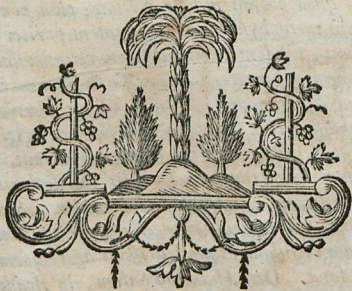
Essentiae physicae rerum causaliter oriuntur a voluntate DEI. Oriuntur enim causaliter a DEO (§. 46.): ergo a DEO ad existentiam deducuntur (§. 25.). Iam quidquid praeter DEVM existit, id omne deprehenditur in hoc mundo existente, qui optimus est. Hunc mundum autem optimum ex pluribus possibilibus elegit (p. Theol. nat.), et hinc voluit DEVS (p. def.). Ergo existit hic mundus, quia DEVS illum prae reliquis omnibus voluit; adeoque existentia illius a voluntate DEI dependet causaliter (§. 25.). Cum igitur quidquid praeter DEVM existit, ad hunc mundum existentem pertineat; patet omnia entia existentia finita causaliter dependere a voluntate DEI: consequenter essentiae physicae entium causaliter a voluntate DEI oriuntur (§. 15. 25.).

COR.

COR. Pater itaque omnia entia in vniuersum a DEO pendere, qui illorum fons est. Attamen non eodem modo. Possibilia enim intrinseca ab intellectu (§. 36.), possibilia extrinseca seu existibilitas possibilium a potentia (§. 41.), existentia autem illorum a voluntate DEI dependet. Vid. Per- Ill. L. B. de Wolff P. II. Theol. nat. §. 350. et *Leibnitius* in Theodicaea §. 7.

SCHOL. Satisfecimus itaque nunc omnibus quaestionibus, quae de origine essentiarum tam metaphysicarum quam physicarum moueri poterant (§. 27.). Num felici successu id a nobis factum sit, aequis lectoribus iudicandum relinquimus, quos etiam, si forsan in aliquo nos defecisse inuenerint, (quid enim homini facilius est, praepremis in doctrina difficili?) rogatumus, vt non voluntati sed humanitati id tribuant. Examinent, qui sunt Philosophi, omnia; retineant, quae bona sunt; caetera reiciant, me non repugnante.

T A N T V M.

G 3

PRAE-

PRAE-NOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
DOMINO
RESPONDENTI SVO
S. P. D.
PRAESES.

Aliera vice conscendis cathedram, pro qua haud ita pridem stetisti, cum disquisitionem, an et quatenus voluntas hominis possit cogi? defenderes masculae. Iam arduae doctrinae de origine essentialium defensionem suscipis, quae non solum cum pluribus doctrinae sanctioris articulis cohaeret, verum etiam fundamentum omnium scientiarum dici potest merito. Ex altissimis autem ob id ipsum Metaphysicae principiis deducenda est; quae, cum non cuius sint ad palatum, mirandum plane non est, si inutile negotium gerere illis videberis, qui principia haec vel praesens ignorant, vel superficialia eorumdem cognitione saltem instructi, ea fugiunt atque spernunt omnia, quae profundiores meditationes postulant. Sed non est, quod horum iudicia metuas, cum non desint alii, qui veritatum metaphysicarum necessitatem pariter ac utilitatem perspiciunt, solidam, non vulgarem reliquarum disciplinarum cognitionem quaerentes. Hi ex facili Tibi concedent, thema, quod ad disputandum proponis, utique ulteriore disquisitione opus habuisse, cum hucusque Philosophi de origine essentialium disputent, atque in varias sententias abeant. Ego vero insigniter laetor, quod tantos in scientiis philosophicis progressus feceris, deque eisdem ex animo Tibi gratulor. Secundum summum Numen, uti haecenus, ita et in posterum conatus Tuos, quo rem Tuam rectissime atque felicissime agere queas. Ita vale, mihi que faue. Dedit Halae ad Salam, in Academia Fride-riciana d. XXVIII. Iunii 1702.

PRAE-

PRAENOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
DOMINO RESPONDENTI

S. P. D.

GEORGIVS SAMVEL MADIHN

O P P O N E N S .

Scientiam rationum vnicum illud esse, quod eruditum a vulgi fece satis distinguit, nemo nisi harum cognitione penitus deftitutus diffitetur. Quam ob rem eos vberiori laudis ac praeconiorum concentu concomitandos iure veluti meo statuo, qui Philosophiae culturae profundiori ratione ac vulgo obuia inseruiunt, felicissimosque merito agnosco, qui studiorum moderatoribus iis vtuntur, quorum in viribus profecto si quid videri potest abscondita et fere imperuia acriori mentis trutina explanare, scientiisque tandem summam profunditatem conciliare. Virumque de TE, VIR PRAENOBILISSIME atque DOCTISSIME, praedicari posse abunde conuictus sum. Philosophiae enim statim ab initio studii academici insigni quodam ardore operam dedisti et in ea perdiscenda pariter ac in succum et sanguinem vertenda Tibi elegisti Praeceptorem vere philosophum, cuius etiam in acroasibus tantos eiusdem fecisti profectus,

ctus, ut nunc iterum cathedram eandem, ex qua haud ita pridem iam omnium applausu disseruisti, eodem PRAESIDE summatissimo multa cum eruditione instructus gloriose conscendere queas. Thema, quod hunc in finem enucleandum Tibi sumseris, abstrusus quidem, dignissimum vero, quod limam quandam experiretur tanto cum acumine explanatum sistis, ut caliginem, quae hanc diffusam materiam vexabat, felicissimo ausu dispuleris. Gratulor itaque Tibi specimen hoc omnibus suis numeris prorsus absolutum, et quum mihi ea, quae Tibi propria est, humanitate in ipso conflictu opponentis partes demandasti, me potius eruditionis Tuae testem, quam verum dissentientem futurum, optime compertum ipse habeo, measque pertenuis vires disquisitioni tantae veritatis parum sufficere. Vnicum tantum addo, vota scilicet ardentissima pro Tua incolumitate: Vere igitur semper fortunatissimo rerum statu, meque amore Tuo egregio amplecti nunquam desiste. D. in Regia Fridericiana, d. XXVIII. Iun. MDCCLII.

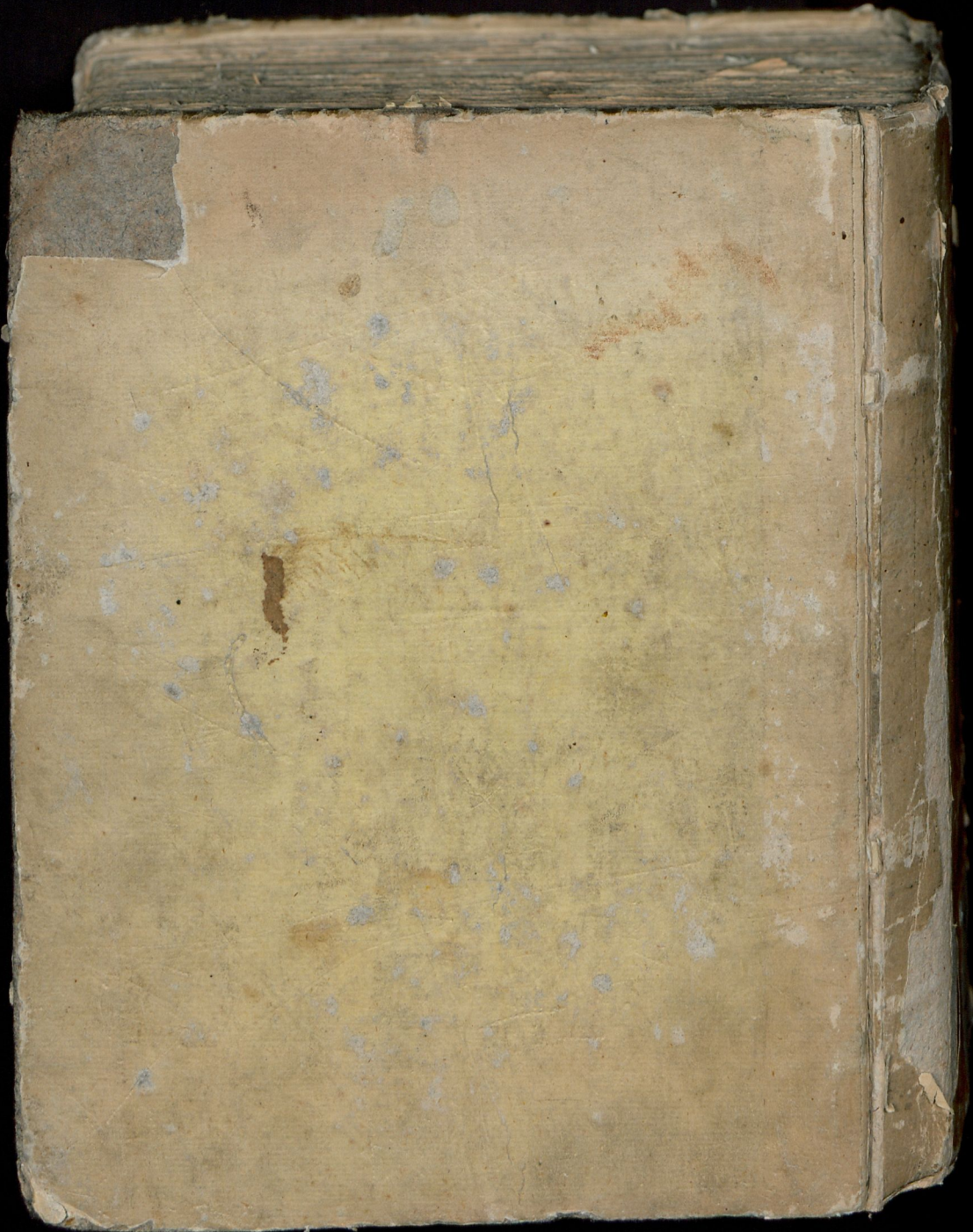

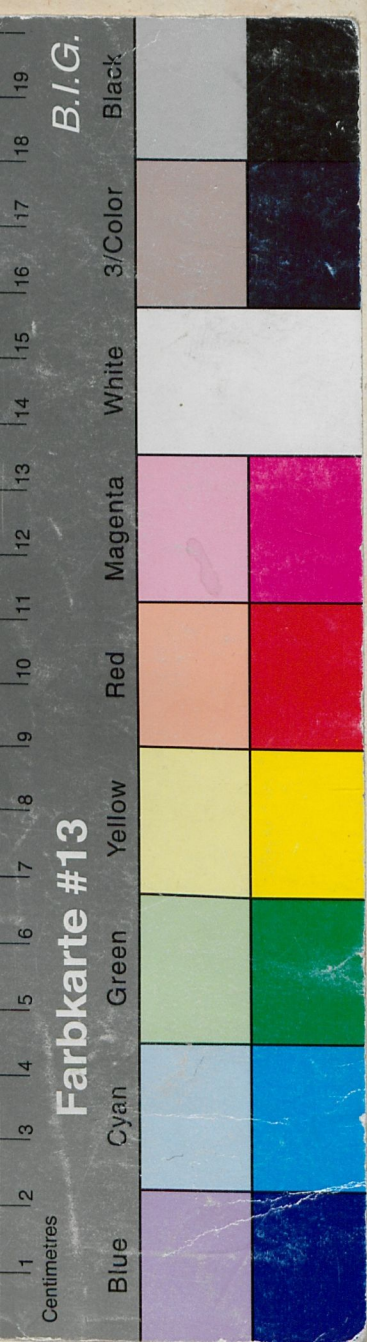
94 A 7362

ULB Halle 3
001 840 606

56.

Ke

DISSERTATIO PHILOSOPHICA
DE
ORIGINE ESSENTIARVM
QVAM
P R A E S I D E
DN. CHRISTIANO WEBERO
PHILOSOPHIAE PROFESSORE EXTRAORDINARIO
D. IVNII A. MDCCLII
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI
SVBMITTIT
CHRISTIANVS GODOFREDVS BRETH
SCHMIDEBERGA - SILESIVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE
TYPIS IOANNIS FRIDERICI GRVNERTI.

